

ARCHIWUM
LEGIONÓW
i N. K. N.

Nr 845

KOWE
GO N. K. N.

A—5.

Regulamin wewnętrzny.

Służby szczególne. Oddawanie honorów.
Uroczystości. Służba w garnizonie. Utrzy-
mywanie porządku i bezpieczeństwa pu-
blicznego.

Piotrków, maj 1916

Nakładem Departamentu Wojskowego N. K. N.

845

leg. 1308 .

WYDAWNICTWA WOJSKOWE
DEPARTAMENTU WOJSKOWE N. K. N.

A—5

Regulamin wewnętrzny.

Służby szczególne. Oddawanie honorów.
Uroczystości. Służba w garnizonie.

Piotrków, maj 1916

Nakładem Departamentu Wojskowego N. K. N.

WYDAWNICTWA WOJSKOWE
DEPARTAMENTU WOJSKOWEGO N. K. N.

A—5

CZCIONKAMI DRUKARNI PAŃSTWOWEJ POD
ZARZĄDEM DEPARTAMENTU WOJSKOWEGO
N. K. N. w PIOTRKOWIE

Piotrków, maj 1916

Nakładem Departamentu Wojskowego N. K. N.

Rozdział VII.

Służby szczególne.

§ 37. Służba ordynansowa.

263. Służba ordynansowa polega przeważnie na przenoszeniu i doręczaniu poleceń, rozkazów i meldunków i stosownie do potrzeby pełnią ją: oficerowie, podoficerowie lub szeregowcy.

264. Generalom, komendantom samoistnym, lub detaszowanym od komendanta oddziału w górę, przydziela się w zwykłych warunkach podoficera ordynansowego, jeżeli chwilowo w sprawach służbowych zatrzymują się w jakiej stacyi wojskowej, poza obrębem swego stałego garnizonu.

O ile okoliczności wymagają większej liczby ordynansów, celem szybkiego załatwienia spraw, mają prawo wyżej wymienieni rozkazodawcy odkomenderowania służbowych ordynansów, z każdego podległego im oddziału lub zakładu wojskowego. Inne służby ordynansowe pełni się tylko stosownie do potrzeby, według poszczególnych przepisów i postanowień. We wszystkich wypadkach należy liczbę ordynansów ograniczyć do minimum.

265. Prawo odkomenderowania ordynansów do komend wyższych—przysługuje tymże, do wszelkich zaś szczególnych służb poza ramami danego oddziału—komendzie stacyi wojskowej (w polu—komendzie odnośnego korpusu).

Do służby w obrębie danego oddziału, przeznacza ordynansów komenda tegoż oddziału.

Przy odkomenderowaniu ordynansów, pełniących służbę poza danym korpusem, należy zwracać uwagę na to, by o ile możliwości wszystkie rodzaje broni równomierne były uwzględniane. Kawalerya, artyleria i tren dostawiają ordynansów pieszych tylko o tyle, o ile to się nie dzieje ze szkodą służby przy koniach.

266. Ordynansów służbowych zmienia się z reguły codziennie w czasie podziału wart.

Odkomenderowanie na stałego ordynansa na czas dłuższy niż trzy miesiące, może nastąpić wtedy tylko, jeżeli służba taka wymaga dłuższej nauki, lub też, jeżeli przez zmianę odnośnego ordynansa, ważne sprawy służbowe mogłyby doznać uszczerbku.

267. Wszyscy pełniący służbę ordynansową, z wyjątkiem żołnierza ordynansowego, przydzielonego na dłużej niż 24 godz. do kancelaryi, powinni w czasie pełnienia służby mieć broń boczną i odznakę pełnienia służby, stosownie zaś do okoliczności — szczególnie przed nieprzyjacielem — kompletny rynsztunek.

Oficerowie powinni być zaopatrzeni w bloczek meldunkowy, podoficerowie w przepisany notes.

268. Pełniący służbę ordynansową meldują jej objęcie i ukończenie temu, komu zostali przydzieleni i stosują się do jego rozporządzeń i rozkazów. W kolumnach, w których przydzieleni są do służby oficerowie sztabu generalnego lub adjutanci, meldują się żołnierze i podoficerowie u nich i wykonują ich rozkazy.

Otrzymane ustne rozkazy należy dokładnie zapamiętać, stosownie zaś do okoliczności zapisać w notesie i bez zmiany jakiegokolwiek wypełnić.

269. Zmiana następuje po przepisowem oddaniu i objęciu służby, stosownie do wydanych ogólnych i szczegółowych instrukcyi o pełnieniu służby ordynansowej.

270. Jeżeli podoficer ordynansowy, starszy żołnierz lub szeregowiec, pełniący służbę ordynansa, towarzyszy przełożonemu lub starszemu, ma iść za nim w odległości 6-ciu kroków.

271. Ordynansi, którzy towarzyszą przełożonemu konno, powinni posiadać wytrzymałych koni.

§ 38. Aresztowania.

272. Każdy przełożony, jakoteż, każdy wyższy stanu żołnierskiego (żandarmeryi) jest uprawniony do aresztowania na własną odpowiedzialność niższego lub podwładnego, w razie naruszenia ze strony niższego prawa lub dyscypliny wojskowej.

Uprawnienie to staje się nawet obowiązkiem wtedy, gdy podwładny dopuszcza się zbrodni lub wielkiego przekroczenia, jak również, jeżeli podwładny przez swe zachowanie się daje zły przykład innym żołnierzom, lub powoduje publiczne zgorszenie. W takich wypadkach są także uprawnieni wyżsi innych grup stanu do aresztowania niższych w obrębie własnej grupy — audytorowie, lekarze i oficerowie rachunkowi, mają prawo spowodować aresztowanie żołnierzy, podoficerów i gażystów bez klasy rangi — oficerowie zaś stanu żołnierskiego, (żandarmeryi) mają to prawo także w odniesieniu do duchownych urzędników, należących do siły zbrojnej, a niższych klasą rangi od nich.

Nieuzasadnione aresztowanie, jakoteż nieusprawiedliwiony okolicznościami sposób przeprowadzenia tegoż, jest karany jako nadużycie.

273. Osoby od plutonowego w dół, powinien z reguły odprowadzić bezpośredni przełożony, wyższy lub równy szarżą. Wszystkie inne osoby (łącznie z aspirantami oficerskimi) mają sami na dany rozkaz udać się do wyznaczonego im aresztu; gdzie jednak zachodzi potrzeba, mogą być odstawieni pod nadzorem równego szarżą —

oficerowie jedynie w towarzystwie oficera, przyczem należy uskutecznić to, nie zwracając niczyjej uwagi.

Oficerowie inspekcijni i podoficerowie inspekcijni, jakoteż patrole, warty i posterunki, mają obowiązek aresztowania osób od aspiranta oficerskiego w dół w tym wypadku, jeżeli:

a). Osoby te zastanie się przy popełnianiu zbrodni lub wielkiego przekroczenia.

b). Jest wielkie podejrzenie, że dopuścili się takiego czynu.

c). Swem zachowaniem wywołują publiczne zgorzelenie.

d). Nie stosują się do wskazówek organów inspekcyjnych, patroli, wart i posterunków, wydanych w zakresie działania tychże, jak również, jeżeli organy te słownie znieważają lub czynnie atakują.

e). Wydał zostały specjalne rozkazy co do aresztowania.

f). Kto uprawniony do tego, zażąda aresztowania osoby należącej do siły zbrojnej lub żandarmerji, z powodu ekscesów lub nieodpowiedniego zachowania się.

Oficerów, duchownych i urzędników wojskowych od XI tej klasy rangi w górę, można aresztować bezwarunkowo tylko w wypadkach a), d) oraz e), w innym razie tylko, jeżeli patrole lub warty wkraczają pod komenda oficera, lub też, jeżeli wyższy rangą niż ekscedent zażąda jego aresztowania.

W wypadkach przytoczonych pod a) i d), są organy inspecyjne, patrole, warty i posterunki uprawnione także do aresztowania osób cywilnych.

Osoby wojskowe muszą usłuchać wezwań, wystosowanych do siebie przez organy bezpieczeństwa państwa lub miasta w ich własnym zakresie działania. Organy te jednak nie mogą przedsięwziąć czynności urzędowych

w budynkach wojskowych, lub przez wojsko zajętych, bez poprzedniego zawiadomienia o tem komendanta budynku i tylko wtedy, gdy on sam lub jaki oficer jest przy tem obecny.

274. Nikt nie powinien opierać się aresztowaniu przez osobę do tego uprawnioną, wartę lub patrol.

W razie jednak, gdyby wypadek taki zaszedł, należy dokonać aresztowania przy pomocy warty, pogotowia, lub innych żołnierzy będących pod ręką; można też użyć pomocy żandarmeryi, lub organów bezpieczeństwa publicznego, jeżeli w pobliżu nie ma żołnierzy. Gdyby aresztowany opierał się, należy użyć gwałtu.

Osoby od plutonowego w dół można — w razie, gdyby z powodu aresztowania wpadli w szal, lub dopuszczali się gwałtów — związać na odpowiadający okolicznościom przeciąg czasu.

275. Oficerom i urzędnikom od XI tej klasy rangi w górę, odbiera się broń tylko wtedy, gdy konieczność tego wymaga — innym osobom wojskowym w każdym wypadku.

276. Aresztowane osoby od aspiranta oficerskiego w dół, odprowadza się do aresztu ich oddziału, lub do najbliższej warty; aresztowanych zaś oficerów (duchownych, urzędników) od XI klasy rangi w górę, oddaje się najbliższej warcie oficerskiej, w braku tejże oficerowi inspekcyjnemu koszar, lub komendzie stacyi wojskowej (placu). Należy tu odróżnić wypadki, w których według pkt. 273 aresztowany otrzymuje tylko rozkaz udania się do oznaczonego aresztu. Aresztowane osoby cywilne — o ile nie podpadają wojskowemu sądowi karnemu — należy możliwie najszybciej odstawić pod eskortą do kompetentnych cywilnych władz bezpieczeństwa, lub sądowych.

277. Jeżeli temu, kto aresztowanie zarządził lub go dokonał, nie przysługuje prawo karania aresztowanego, ma donieść o przyczynie i okolicznościach aresztowania komendantowi wyposażonemu w prawo karania, w wypad

ku zaś odstawienia aresztowanego do warty, oficera inspekcyjnego koszar lub komendy stacyi wojskowej (placu), ma zameldować o tem także odnośnym władzom.

Jeżeli komendant, wyposażony w prawo karania aresztowanego, znajduje się w innym miejscu garnizonowem, jeżeli dokonano aresztowania z polecenia pełniącego służbę w garnizonie, lub też pełniącego taką służbę aresztowano, należy wspomniany powyżej meldunek przesłać komendzie stacyi wojskowej. Należy to zrobić także wtedy, jeżeli wypadek leży w zakresie działania wspomnianej komendy, lub jeśli w ogólności jest ważny. Meldunek do komendy stacyi wojskowej, należy przesłać przez komendę placu, jeżeli ta w danym miejscu się znajduje.

Przy aresztowaniu osób cywilnych, należy o przyczynach i okolicznościach aresztowania zawiadomić nie tylko te władze bezpieczeństwa lub sądowe, którym aresztowanego oddano, lecz także zameldować to natychmiast komendzie stacyi wojskowej.

§ 39. Eskortowanie aresztantów i jeńców wojennych.

278. Do eskortowania aresztowanych, należy — o ile możliwości — używać tylko zaufania godnych żołnierzy.

Przed odmarszem, nakazuje komendant odebrać aresztowanemu wszystko, co mogłoby służyć mu za broń lub być pomocnem w ucieczce, przypomina, że w razie oporu może być związany, w razie nieczeki nakazuje eskortie zrobić użytek z broni i poucza eskortujących o ich obowiązках. Jeżeli zachodzi potrzeba, wkłada eskorta bagnet na broń (jezdni wyciągają szable).

Karabiny ładuje się tylko przy eskortowaniu jeńców wojennych, lub ludzi szczególnie niebezpiecznych; ładowanie odbywa się w obecności eskortowanych. Stosowne rozkazy wydaje się komendantom eskort ustnie — w razie jeżeli eskorta otrzymuje marszrutę — wpisuje się prócz tego rozkazy na marszrucie.

Przy transportowaniu za pomocą kolei lub parowców, jest ładowanie broni dopuszczalne tylko w tym wypadku, jeżeli służą one wyłącznie celom wojskowym.

279. W czasie marszu należy eskortę odpowiednio rozdzielić dookoła aresztowanych; komendant eskorty marszeruje z tyłu za eskortowanymi.

Eskorta, składająca się tylko z jednego do dwóch ludzi, idzie za aresztowanymi.

Jeżeli przewozi się aresztowanych wozami, powinna część eskorty, a conajmniej jeden człowiek, jechać na wozach razem z aresztowanymi.

Nie wolno pozwalać aresztowanym na rozmowę ani z eskortą, ani z innymi ludźmi, jeżeli zachodzi podejrzenie, że podczas tego mogliby przygotować się do ucieczki; z największą uwagą należy baczyć, by aresztowanym nie doręczono jakich pism, pieniędzy lub broni.

W pobliżu zaludnionych miejscowości, na ożywionych ulicach—których o ile możności należy unikać—w ogólności wszędzie, gdzie warunki sprzyjałyby ewentualnej ucieczce, należy czujność zwiększyć.

W pociągach, lub na parowcach, należy o ile możności umieścić aresztowanych osobno; eskorta zajmuje miejsca w pobliżu drzwi i okien.

280. Krnąbrnym lub podejrzanym o zamiar ucieczki, należy włożyć na ręce kajdany, w braku zaś tychże związać ręce sznurami lub rzemieniem.

Jeżeli aresztowany ucieka i mimo wołania nie staje, a przypuszczalnie nie będzie mógł być powtórnie schwytany, należy do niego strzelić, jeżeli niema innego sposobu zatrzymania go.

281. Przy eskortowaniu jeńców wojennych, należy w równej mierze przestrzegać powyższych przepisów.

Pozatem należy odchodzić się z jeńcami wojennymi z całą dopuszczalną delikatnością, szczególnie oficerów należy traktować odpowiednio do ich stanu i, o ile możliwe oddzielić ich od jeńców—żołnierzy.

Dalsze wskazówki co do eskortowania na większych przestrzeniach, zawiera pkt. 292.

Eskorty aresztowanych i jeńców nie oddają honorów wojskowych.

§ 40. Lotne detachements i transporty.

282. Detachements nazywamy oddziały, które na pewien przeciąg czasu od swego oddziału detaszowane—przeznaczone są do jakiejś szczególnej służby.

Osoby, zwierzęta lub rzeczy, które jedynie tylko celem zmiany miejsca zostały czasowo połączone poza swym organicznym związkiem, tworzą razem z eskortą transport.

283. Detachements składają się albo z całych jednostek taktycznych, albo ich części. Stosownie do liczby, ilości i celu, należy przydzielić do nich odpowiednią ilość szarż, tręlaczy, jakoteż sanitaryuszy i rzemieślników.

Eskorte transportu tworzy się w podobny sposób, uwzględniając jej potrzeby.

284. Przed odmarszem komend lub transportów, należy zwizytować szczegółowo ekwipunek i uzbrojenie, jak również przekonać się o stanie zdrowia ludzi i zwierząt. (Zbadać stan i opakowanie transportowanych rzeczy).

Komendanta zaopatruje się w legitymację podróżną i inne potrzebne dokumenty. Na pokrycie wydatków otrzymuje on stosownie do potrzeby odpowiednią kwotę pieniężną do wyrachowania się. O obowiązkach, sposobie zaprowiantowania, jakoteż o ewentualnem nadsyłaniu meldunków, daje wskazówki komendantowi transportu ten, który go wysyła. Komendant musi być zaopatrzony w przepisy i pisemne instrukcje, dotyczące jego przeznaczenia.

285. Każdy komendant ruchomego detachement lub transportu, ma żądać zaspokojenia swych potrzeb jedynie przez komendę stacyi (placu, etapu, dworca kolejowego),

w braku tychże wprost u władz miejscowych. Dotyczy to w równej mierze okoliczności przytoczonych w punktach następnych, w których komendant zdany jest na komendy stacyi wojskowych, ewentualnie władze miejscowe. 286. Służbę pełni się wedle ogólnie obowiązujących przepisów, uwzględniając szczególne stosunki, zachodzące przy detachements i transportach.

O ważnych wypadkach należy natychmiast meldować komendzie stacyi wojskowej i komendzie korpusu, w których obrebie miały miejsce, stosownie zaś do okoliczności, także przełożonej komendzie. Przysługujące komendantowi prawo karania, jest unormowane w traktującym o tem rozdziale.

Jeżeli prawo karania, jakie ma komendant detachment (transportu), nie wystarcza, należy ra ukaranego wnieść skargę do komendy stacyi wojskowej, mającej prawo karania w szerszym zakresie, ewentualnie oddać go tej komendzie jako aresztowanego.

287. Komendant potwierdza wszystko co otrzymał, dla detachements lub transportu, odbiera kwity na wydane kwoty i zajmuje się administracya według ogólnych przepisów dla komendantów transportu oraz według otrzymanych szczegółowych instrukcyi.

Po przybyciu do stacyi marszowej, należy najpierw stanąć na upatrzonem miejscu zbiórki (alarmowem) i stąd dopiero zarządzić rozkwaterowanie.

Jeżeli w stacyi marszowej wybuchnie (pożar lub) rozruchy, wtedy zbiera się natychmiast detachment (transport) na placu alarmowym.

288. Jeżeli kto z detachment (transportu) zachoruje, a nie ma pod ręką lekarza wojskowego, należy zażądać od władz miejscowych pomocy lekarza cywilnego, ewentualnie dostarczenia lekarstw i wydać na to osobne potwierdzenie. Do przewożenia chorych można na podstawie świadectwa lekarskiego najać podwozy.

W razie potrzeby należy na podstawie listy rewizyjnej oddać chorych najbliższemu zakładowi sanitarnemu wojskowemu lub cywilnemu; w braku tegoż, najbliższej komendzie stacyi wojskowej (władzy miejscowej). W liście rewizyjnej należy zaznaczyć, dokąd ma się żołnierz po wyzdrowieniu udać.

W razie śmierci należy wziąć od właściwego duchownego kartę pośmiertną. Jeżeli śmierć nastąpiła gwałtownie, należy o tem zameldować najbliższej komendzie stacyi wojskowej (władzy miejscowej), celem skonstruowania stanu faktycznego i przedsięwzięcia sądowej obdukcji zwłok. Jeżeli wypadek śmierci zajdzie w większej odległości od okolicy zamieszkałej, ma komendant w obecności kilku świadków spisać o tem protokół i odstawić zwłoki najbliższej władzy sądowej.

Pogrzebanie zwłok ma zarządzić najbliższa komenda stacyi wojskowej (władza miejscowa).

Umundurowanie i uzbrojenie, jakoteż prywatną własność zmarłego, należy o ile możliwe przywieść do odnośnego oddziału, ewentualnie oddać najbliższej komendzie stacyi wojskowej.

Jeżeli śmierć nastąpiła z powodu choroby zakaźnej, należy stosownie do uznania lekarza i na podstawie wydanego przez niego świadectwa, wszystkie rzeczy, które mogłyby przyczynić się do rozszerzenia choroby, oddać do dezynfekcyi lub zniszczenia najbliższemu wojskowemu (cywilnemu) zakładowi sanitarnemu, lub komendzie stacyi wojskowej (władzy miejscowej) za pokwitowaniem.

289. Chore konie, które mogą jeszcze iść, należy prowadzić. Jeżeli choroba okaże się zaraźliwą, musi się takie konie natychmiast izolować i ciężko chore oddaje się najbliższej komendzie stacyi wojskowej lub władzy najbliższej miejscowości, w której znajduje się weterynarz. W czasie pokoju zostawia się także ludzi potrzebnych do pilnowania i oddaje się ich razem z końmi komendzie

stacyi wojskowej za listą rewizyjną, względnie władzy miejscowej za poświadczeniem odbioru.

Jeżeli okaże się, że koń jest chory na nosaciznę, wściekliznę, lub jeżeli da się dowieść, że został przez wściekle zwierzę pokąsany, po skonstatowaniu choroby przez dwu rzeczoznawców, (w tem o ile możliwe weterynarz wojskowy) należy go w obecności komendanta zabić i spisać o tem protokół. Konie, które miały styczność ze zarażonym, należy codziennie badać i oddzielnie od reszty prowadzić.

Jeżeli koń padnie, należy o ile możliwe, zarządzić sekcję przez weterynarza wojskowego, w obecności dwóch świadków.

O wyniku sekcji spisuje się protokół.

290. W razie dezercyi należy bezzwłocznie przesłać właściwemu oddziałowi (zakładowi) listę dezercyjną w dwóch egzemplarzach i doniesienie karne. Należy również zawiadomić o wypadku najbliższe komendy stacyi wojskowych, władze miejscowe i organy bezpieczeństwa, za pomocą tak zwanego „zawiadomienia o dezercyi“.

Jeżeli koń ucieknie, należy także władze powyższe o tem zawiadomić, dołączając zarazem odpowiednie wskazówki (maść, rok asenterunku i t. d.).

Pozostałe części umundurowania, uzbrojenia lub rynsztunku należy doręczyć właściwemu oddziałowi.

291. W przeciągu dwóch dni po przybyciu, ma komendant transportu (detachment) złożyć rachunki i oddać ewentualnie resztę z pobranych pieniędzy.

292. Przy transportach aresztowanych i jeńców wojennych, obowiązują prócz przytoczonych w § 39 przepisów, następujące postanowienia:

Komendant otrzymuje opis osób aresztowanych i inne potrzebne dane. Jeżeli w drodze okaże się potrzeba silniejszej eskorty, należy jej zażądać od najbliższej komendy stacyi wojskowej.

Przy przybyciu do stacyi noclegowej, należy natychmiast zawiadomić komendę stacyi wojskowej (władzę miejscową) i zażądać zamkniętego lokalu celem pewniejszego strzeżenia aresztowanych; w tym wypadku obowiązują eskortę w całej rozciągłości przepisy dla wart i posterunków przy aresztach. Jeżeli aresztowany zachoruje tak ciężko, że nie można go dalej prowadzić, należy go za potwierdzeniem oddać z odnośnymi dokumentami najbliższej władzy wojskowej, sądowej lub politycznej. Jeżeli aresztowany wojskowy zbiegnie, należy poczynić natychmiast zarządzenia, podane w pkt. 290.

Tak samo o ucieczce aresztowanego cywilnego, należy donieść najbliższemu komendom stacyi wojskowych, władzom miejscowym i organom bezpieczeństwa, jakoteż tym władzom i urzędom, do których komendant transportu ma się zwrócić w myśl otrzymanych instrukcyi, przewidujących taki wypadek.

Przepisy powyższe, dotyczące transportu aresztowanych, obowiązują w ogólności także przy transportowaniu jeńców wojennych.

Przy obejmowaniu transportu, musi komendant zawiadomić jeńców wojennych o karach czekających ich w razie nie stosowania się do obowiązujących, a ogłoszonych im przepisów. Podlegają oni w sprawach karnych kompetencyi sądu wojskowego i przepisom dyscyplinarnym tak samo, jak należący do wojska. Korespondencyę jeńców wojennych, należy poddać ostrej kontroli, a to w tym celu, by nieprzyjacielowi nie mogli dostarczyć żadnych wiadomości.

293. Przy transportach rzeczy, odpowiada komendant za ich bezpieczeństwo i utrzymanie w dobrym stanie; z tego powodu winien tak podczas jazdy, jak i na postojach wydawać odpowiednie zarządzenia, celem ochrony tych rzeczy przed kradzieżą, uszkodzeniem lub pożarem.

Przy prowadzeniu takich transportów, a szczególnie transportów pieniędzy, (rzeczy wartościowych) amunicyi, prochu, lub innych materiałów wybuchowych, powinien komendant trzymać się instrukcyi szczegółowych, których we wszystkich wypadkach od wysyłającego winien żądać.

Rozdział VIII.

Oddawanie honorów.

§ 41. Uwagi ogólne

394. Osoby należące do siły zbrojnej i żandarmerji, są obowiązane do oddawania honorów wojskowych według regulaminu monarszy tak przy spotkaniu, jak przed i po rozmowie.

Oczekom panującym i członkom ich rodzin, Oczekom panującym i wyższym.

Należy również przez przepisanie regulaminem, a-Intawanie, oddawać honory szlacheckim siły zbrojnej i po-sterunkom.

Przed oddaniem honorów, należy przystąpić do następującego:

Przy spotkaniu Kierownika „Szarego” zachowują się, katolicy według ich rytuału, wyznawcy innych religii, stosownie do przepisów wyznania.

395. Oficerowie, duchowni i arcyduchy siły zbrojnej i żandarmerji są obowiązani przy spotkaniu wzajemnie się pozdrawiać; niżej rangą salutuje pierwszy do drugiego.

Przy równych rangach, należy najpierw oddać do drugiego, który w swoim czasie przystępuje do pierwszego.

Przy prowadzeniu takich transportów, a szczególnie transportów pieniężnych, (także wartościowych) należy, lub innych materjałów, wyrobów, powłok, komendant trymać się instrukcji szczegółowych, których we wszystkich wypadkach od wyjątkowego winien żądać.

Rozdział VIII.

Oddawanie honorów.

§ 41. Uwagi ogólne.

294. Osoby należące do siły zbrojnej i żandarmeryi, są obowiązane do oddawania honorów wojskowych według regulaminu musztry tak przy spotkaniu, jak przed i po rozmowie:

Członkom domu panującego,

Obcym panującym i członkom ich rodzin,

Przełożonym i wyższym.

Należy również przez przepisane regulaminem salutowanie, oddawać honory sztandarom siły zbrojnej i posterunkom.

Przed oddaniem honorów, należy przyjąć postawę zasadniczą.

Przy spotkaniu księdza z „Sanctissimum“, zachowują się katolicy według ich rytuału, wyznawcy innych religii, stosownie do przepisów wyznania.

295. Oficerowie, duchowni i urzędnicy siły zbrojnej i żandarmeryi są obowiązani przy spotkaniu wzajemnie się pozdrawiać; niższy rangą salutuje pierwszy.

Przy równych rangach, należy najpierw oddać honory tym, którym według pkt. 47 i 48 przysługuje prawo pierwszeństwa służbowego.

Jeżeli spotykają się osoby równej rangi (szarże) i nie można stwierdzić, komu przysługuje prawo pierwszeństwa, ewentualnie jeżeli z powodu zakrytych dystynkcyi, nie można poznać, kto jest wyższy, należy przy spotkaniu salutować równocześnie.

296. Podoficerowie i szeregowcy, jakoteż gażyści bez klasy rangi z dystynkcyami podoficerskimi, mają salutować urzędników i kapelanów wojskowych. Urzędnicy XII klasy rangi są jednakże obowiązani pierwsi, salutować chorążych, lekarzy-asystentów XII klasy rangi i chorążych prowiantowych.

297. Podoficerowie i żołnierze, jakoteż gażyści bez klasy rangi, jakoteż już nie służący przy wojsku, o ile noszą jeszcze mundur, są obowiązani do oddawania honorów wojskowych.

298. Na promenadach i w miejscach, gdzie w krótkim odstępie czasu następuje kilkakrotne spotkanie, wystarczy jednorazowe oddanie honorów.

Chorzy i ranni są uwolnieni od salutowania tylko wtedy, gdy z powodu stanu swego zdrowia, obowiązkowi temu nie mogą zadość uczynić.

299. Uszykowane oddziały, mają oddawać przewidziane regulaminem musztry honory wojskowe:

Księdzu z „Sanctissimum“,

Członkom domu panującego,

Obcym panującym i ich rodzinom,

Sztandarom siły zbrojnej

i wszystkim tym osobom stanu żołnierskiego, które są przełożonymi, lub wyższymi w stosunku do komendanta danego oddziału.

Audytorom, lekarzom i oficerom rachunkowym, oddają honory uszykowane oddziały tylko wtedy, gdy prowadzi je podoficer (starszy żołnierz).

We wszystkich innych wypadkach, stosownie do punktów 294, 295, 296, jest komendant oddziału obowiązany do oddania honorów. Jeżeli mijają się dwa oddziały,

natenczas niższy rangą, pierwszy oddaje przepisane regulaminem musztry honory wojskowe. Oddziały w sile jednego plutonu, lub mniej, oddają wartom i posterunkom honory wojskowe. Liczniejsze oddziały pozdrawiają tylko warty oficerskie kompaniami; inne warty salutuje tylko komendant maszerującej kolumny.

300. Obowiązujące ogólnie przepisy, dotyczące oddawania honorów, są modyfikowane w następujących wypadkach:

a) Eskorty aresztowanych i jeńców wojennych nie oddają honorów wojskowych.

b) Przy patrolach, przy robotach, bez względu na rodzaj, oddaje honory wojskowe tylko komendant i tylko wtedy, gdy mu to nie przeszkadza w czynnościach służbowych.

c) W czasie marszu poza obrębem garnizonu (kwater), następnie podczas odpoczynku, nie oddają oddziały honorów wojskowych.

Przy przybyciu członka domu panującego lub przełożonego w randze generała, należy kazać trąbić sygnał „avertissement“, o ile ze względów bojowych jest to dopuszczalne. Komendant kolumny melduje się nadchodzącemu (w czasie marszu z dobytą szablą, w czasie spoczynku bez). Obowiązek meldowania się istnieje również przy przybyciu przełożonego od pułkownika w dół. Można też w przytoczonych wypadkach zarządzić oddanie honorów przez cały oddział, o ile wymagają tego względy dyscyplinarne, lub inne.

d) W czasie walki, pełnienia służby ubezpieczeń, lub wywiadowczej i podczas odpowiadających temu ćwiczeń, odpada obowiązek salutowania; prócz tego nie daje się wtedy sygnałów „avertissement“. Tylko przy przybyciu członków domu panującego, lub przełożonego, melduje się komendant oddziału (z dobytą szablą).

e) Podczas ćwiczeń na placu musztry, daje się sygnał „avertissement“ tylko przy przybyciu członków domu panującego, lub przełożonych generałów. Najwyższy z przełożonych pośrednich, lub też sam komendant, ma przychodzącemu zameldować się. (Meldowanie się obowiązuje także przy przybyciu przełożonego od pułkownika w dół).

Oddziały nie oddają honorów wojskowych.

f. Na placach parad nie daje się sygnałów „avertissement“ przed przybyciem najstarszego z biorących udział.

Oddziały oddają honory wojskowe przybyłym przełożonym tylko przy składaniu raportu.

301. Tak samo jak własnym, należy oddawać honory wojskowe oddziałom, sztandarom i pojedynczym osobom wojskowym obcych mocarstw.

302. Czasowym zastępcem wyższych funkcyjarzy, należy się oddawanie honorów tylko stosownie do szarży, jaką posiadają.

303. Osoby, którym się oddaje honory, mają nadwrot obowiązek odsalutowania, w sposób regulaminem przepisany.

304. Wszystkie powyższe przepisy obowiązują tak pojedyncze osoby, jak i oddziały siły zbrojnej i żandarmerji z tem, że poszczególne osoby obowiązane są salutować i żądać salutowania tylko wtedy, gdy ukazują się w mundurze.

305. Inne postanowienia co do oddawania honorów wojskowych zawierają punkty następne.

§ 42. Oddawanie honorów wysokim osobistościom wojskowym.

306. Przed mieszkaniem ministra wojny, naczelnego komendanta armii, generalnego inspektora siły zbrojnej, marszałków polnych, komendantów armii i korpusów i

innych komenderujących generałów, należy postawić wartę honorową. Taka warta honorowa należy się również każdemu generałowi, komendantowi stacyi wojskowej. Jeżeli w twierdzy znajdują się wyżsi rangą od jej komendanta, wtenczas należy wystawić wartę honorową tylko przed mieszkaniem najwyższego (najstarszego rangą) komendanta. W polu pełni służbę warta taka dzień i noc. W innym razie — stosownie do zarządzeń tego, na czyją cześć została zaciągnięta. Dotyczy to także wypadków podanych w następnych punktach tego paragrafu, w których zarządza się zaciągnięcie warty honorowej

307. Jeżeli do stacyi wojskowej przybywa w sprawach służbowych minister wojny, generalny inspektor siły zbrojnej, marszałek polny, lub generał inspektor broni, należy wystawić kompanię honorową (z orkiestrą) lub pół szwadronu konno, na dworcu kolejowym, lub przed budynkiem, gdzie zamieszka.

Przed kwaterą wystawia się posterunek honorowy. Jeżeli jakie oddziały ze stacyonowanych w danej miejscowości wojsk posiadają sztandary, należy je oddać kompanii honorowej, a o ile możliwe, także warcie głównej (stacyjnej).

Komendant stacyi wojskowej, jakoteż wszyscy obecni w danej miejscowości, przełożeni zmobilizowanych oddziałów, oczekują przybywającego na wyznaczonem ad hoc miejscu zbiórki.

Z każdego rodzaju broni, stacyonowanych w danem miejscu garnizonowem wojsk, przydziela się jednego młodszego oficera i odpowiednią ilość podoficerów (zaopatrzonych w konie) do pełnienia służby ordynansowej.

W chwili, gdy dany dygnitarz wkracza w obręb miejscowości (twierdzy, fortu), wywiesza się (na forcie) na koszarach chorągiew, przy odjeździe ściągają ją. Jeżeli pobyt trwa kilka dni, natenczas wywiesza się chorągiew o wschodzie słońca, a ściągają ją o zachodzie każdego dnia.

Przy odjeździe wystawia się kompanię honorową tak, jak przy przybyciu.

W tej samej formie co ministrowi wojny, należy się podczas chwilowego pobytu w sprawach służbowych oddawanie honorów: Naczelnemu komendantowi armii, komendantom armii i korpusów i komenderującym generałom, ale tylko ze strony podległych im oddziałów.

Komendanci stacyi i komendanci wyżsi rangą od powyżej wymienionych, nie mają obowiązku być obecnymi przy kompanii honorowej. W tym wypadku nie daje się też sztandaru ani kompanii honorowej, ani warcie głównej (stacyjnej).

308. Jeżeli siła garnizonu nie wystarcza na wystawienie kompanii honorowej — należy tego zaniechać, a wypełnić tylko resztę przepisów, dotyczących oddawania honorów. Jeżeli przyjęcie zostało odwołane, należy wystawić tylko jeden posterunek honorowy; a gdy przybywający jest przełożonym komendanta stacyi, lub wyższy od niego rangą, należy dać warcie głównej (stacyjnej) sztandar.

309. O ile przyjeżdżającemu nie należy się przyjęcie w asystencyi kompanii honorowej, lub przyjęcie takie zostało odwołane, ewentualnie jeżeli garnizon z powodu szczupłej liczby nie może wystawić kompanii honorowej, natenczas komendanci, będący w stosunku zależności do przybywającego, mają się meldować u niego na dworcu kolejowym, ewentualnie na jego kwaterze.

Obowiązek jednak meldowania się przestaje istnieć, gdy przyjęcie zostało całkowicie odwołane.

310. Do przyjęć takich należy z reguły używać tych wojsk, które podlegają danemu funkcyonaryuszowi i tylko gdy nie ma takich, lub nie wystarczają, należy użyć innych oddziałów. Odnośne zarządzenia wydaje komenda stacyi wojskowej.

§ 43. Wręczenie i oddawanie sztandaru.

311. Skoro oddział, który ma ze sztandarem wyruszyć, stoi uszykowany, udaje się kompania wraz z orkiestrą pułkową do miejsca, gdzie sztandar się przechowuje. Sztandarowy idzie na czele kompanii.

312. Sztandarowy bierze sztandar i udaje się na przeznaczone mu miejsce na skrzydło. Komendant kompanii zarządza przy ukazaniu się sztandaru oddanie honorów. Dopóki sztandarowy nie zajmie przeznaczonego miejsca, gra orkiestra hymn narodowy. Po oddaniu należnych honorów, odmaszerowuje kompania przy dźwiękach towarzyszącej orkiestry.

313. Gdy kompania ze sztandarem zbliży się do oddziału, który ma sztandar otrzymać, nakazuje komendant tego oddziału oddanie honorów i sam podchodzi naprzeciw maszerującej kompanii, salutuje sztandar i odprowadza aż na miejsce, poczem komenderuje „Baczność“. Równocześnie orkiestra udaje się na wyznaczone miejsce.

314. Jeżeli oddziałem, mającym wyruszyć ze sztandarem, jest tylko półbaon lub kompania, natenczas udaje się po sztandar tylko jeden oficer z plutonem sztandarowym i trębaczem.

Jeżeli oddział stoi w pobliżu miejsca przechowania sztandaru, natenczas udaje się poń tylko jeden oficer adjutant ze sztandarowym.

315. Oddawanie sztandaru odbywa się tak samo z zachowaniem powyżej wymienionych form.

§ 44. Porządek w czasie pogrzebów.

316. Skład i siłę wojskowych konduktów pogrzebowych, przedstawia tabela, umieszczona na stronicach 24, 25, 26 i 27.

Postanowienia podane w tabeli co do oficerów sztabowych i kapitanów, obowiązują także przy pogrzebach

audytorów, lekarzy wojskowych i oficerów rachunkowych w równej randze.

317. Kondukty pogrzebowe wystawia się przy pogrzebach: Zmarłych oficerów czynnych, podoficerów i szeregowców, także czynnych gażystów wojskowych bez klasy rangi, oficerów w stanie spoczynku i oficerów inwalidów; takich oficerów w rezerwie, którzy byli albo aktywnymi oficerami, albo brali udział w wojnie; podoficerów i żołnierzy przebywających w schronisku dla inwalidów wojskowych, jednakże tylko ze stanu inwalidów — w braku odpowiedniej liczby, stosownie zmniejszone. Podczas pogrzebów żołnierzy dekorowanych medalami waleczności i w razie, gdyby nawet zmniejszonej liczby ze stanu inwalidów nie można wystawić, tworzy się kondukt z oddziałów garnizonowych; takich w służbie czynnej lub w stanie spoczynku zmarłych duchownych lub urzędników wojskowych, którzy za dzielne zachowanie się wobec nieprzyjaciela otrzymali pochwały lub odznaczenia, obowiązują te same przepisy, jak dla oficerów równej rangi.

318. Do konduktu pogrzebowego zmarłych w stanie czynnym duchownych i urzędników wojskowych, przeznaczają się szpaler odpowiadający ich randze (bez karabinów, względnie z szablami w pochwach) i jednego żołnierza do niesienia krzyża, prócz tego, o ile możliwe orkiestrę pułkową, lub jej część, jakoteż wojskowy karawan.

319. Kondukt pogrzebowy, wystawia się raz tylko. Jeżeli zwłoki mają być przewiezione z jednej miejscowości do drugiej, natenczas naznacza komenda stacyi wojskowej po porozumieniu się z rodziną zmarłego, w której miejscowości będzie wojsko brać udział w pogrzebie.

320. Przy niewielkiej odległości od miejsca garnizonu, może komenda stacyi wojskowej zezwolić na to, by wojsko brało udział w pogrzebie poza obrębem stacyi, z tem, że nie powstaną z tego powodu żadne koszty. Komenda korpusu może pozwolić na to także wtedy, gdy koszty te są nieznaczne.

Kondekt pogrzebowy dla:	Kondekt				
	baon	kompania	szwadron	pluton piechoty	dział
ministra wojny, naczelnego komendanta armii, generalnego inspektora wojsk, marszałka polnego komendanta armii	wszystkie znajdujące się w danej stacyi wojska				cała znajdujaca się w stacyi artylerya
komendanta korpusu i komendującego generała					
szefa sztabu generalnego					
general-zbrojmistrza (generala kawalerji)	2	—	2	—	8
marszałka polnego—porucznika, general majora	1	—	1	—	4
general-andytora i general-lekarza	1	—	—	—	—
oficera sztabowego	1	—	—	—	—
kapitana	—	1	—	—	—
porucznika i podporucznika	—	1/2	—	—	—
chorążego	—	1/2	—	—	—
podoficera i gażysty wojskowego bez klasy rangi	—	1/4	—	—	—
st. żołnierza i szeregowca	—	1/4	—	—	—

składa się:										Dziękuję
Szpalier					Niosący trumnę			Żołnierz niosący krzyż		
oficerów	podofic.	st. żołn.	szereg.	sierżant	pluton.	kaprali	st. żołn.		szereg.	
1	12	—	—	6	—	—	—	—	1	Jeżeli pogrzeb odbywa się w obrębie podległym władzy zmarłego. W przeciwnym razie stosownie do jego rangi
1	12	—	—	6	—	—	—	—	1	
1	9	—	—	6	—	—	—	—	1	Jeżeli w garnizonie nie jest stacyonowana piechota lub kawal., wyrusza podwójna ilość szwadron. lub baon. Tam, gdzie jest stacyon. tylko artylerya polna -- podwójna ilość dział.
1	9	—	—	6	—	—	—	—	1	
1	9	—	—	6	—	—	—	—	1	W braku piechoty należy złożyć kondukt pogrzebowy z żołnierzami artylerji polowej (górskiej) lub kawalerji w szarżach i sile odpowiadającej piechocie. Kondukt pogrzebowy generała audytora i generała - lekarza, taki, jak oficera sztabowego.
—	2	—	8	—	6	—	—	—	1	
—	2	—	6	—	—	6	—	—	1	Jeżeli piechota znajdujaca się w garnizonie nie wystarcza, należy użyć rozporządzalnej ilości obsługi dział polowych (górskich)
—	2	—	6	—	—	6	—	—	1	
—	2	—	6	—	—	6	—	—	1	Jeżeli piechota znajdujaca się w garnizonie nie wystarcza, należy użyć rozporządzalnej ilości obsługi dział polowych (górskich)
—	2	—	6	—	—	6	—	—	1	
—	—	—	—	—	—	—	6	—	1	Jeżeli piechota znajdujaca się w garnizonie nie wystarcza, należy użyć rozporządzalnej ilości obsługi dział polowych (górskich)
—	—	—	—	—	—	—	6	—	1	

Kondukt pogrzebowy dla:		Kondukt składa się:											
		haon	kompania	szwadron	pluton pieszo	dział	Szpaler			Niosący trumnę		zobacz ni- sący krzyż	
							oficer	podofic.	celown.	szereg.	kaprali		celown.
oficera sztabowe- go	Kawaleryi	—	—	2	—	—	2	—	8	6	—	—	1
rotmistrza		—	—	1	—	—	2	—	6	6	—	—	1
porucznika i pod- porucznika		—	—	1/2	—	—	2	—	6	6	—	—	1
chorążego		—	—	1/2	—	—	2	—	6	—	—	6	1
podoficera		—	—	—	1	—	—	—	4	—	—	6	1
patrolowego i sze- regowca	Artyleryi	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	6	1
oficera sztabowe- go		—	—	—	4	8	—	2	—	8	6	—	1
kapitana		—	—	—	2	4	—	2	—	6	6	—	1
porucznika i pod- porucznika		—	—	—	2	2	—	2	—	6	6	—	1
chorążego		—	—	—	2	2	—	2	—	6	—	6	1
podoficera	Artyleryi	—	—	—	1	—	—	—	1	3	—	6	1
celowniczego i szeregowca		—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	6	1

dla oddania salwy honorowej przeznaczają się prócz tego
1/2 szwadronu spieszonoego z karabinami

Jeżeli ma się oddać salwę honorową, oddaje ją 1 pluton
ze spieszonoego 1/2 szwadronu

Jeżeli ma być oddana salwa honorowa, wyrusza pluton
pieszo z karabinami

Jeżeli przy pogrzebie nie można przywieść dział—wyrus-
szają na pogrzeb oficera sztabowego 1 haon, kapitana
1 kompania. Na pogrzeby lekarzy pułku i pułkowych ofice-
rów rachunkowych przywozi się działa tylko wtedy, gdy
ma być oddana salwa, do kondaktu pogrzebowego lekarza
pułku lub oficera rachunkowego pułku, o ile nie wyruszają
działa, dodaje się ponadto 1 kompanię (4 plutony pieszo)

Jeżeli oddaje się salwę honorową, przywozi się także
1 działą

321. We wszystkich wypadkach, w których przepisany kondukt pogrzebowy może być wystawiony przez ten oddział, w stanie którego zmarły był prowadzony, zajmuje się wydaniem wszelkich w tym kierunku zarządzeń komendant tego oddziału i tylko o ile jest to konieczne, używa pomocy komendanta stacyi wojskowej. W innych wypadkach zarządzenia dotyczące konduktu pogrzebowego wydaje komenda stacyi wojskowej. Zresztą, nawet w tych wypadkach, w których komenda stacyi nie wydaje żadnych zarządzeń co do pogrzebu oficera, należy o sprawach dotyczących pogrzebu, w stosownym czasie zameldować komendzie stacyi wojskowej.

322. Oficerowie komendanci oddziałów tworzących kondukt, mają być przepasani szarfą z krepy z prawego ramienia na stronę lewą, wszyscy inni oficerowie, biorący w kondukcje udział, mają tylko przepaskę z krepy na lewym ramieniu.

Na przykrytą czarną materią trumnę zmarłego stanu żołnierskiego, kładzie się pas oficerski (względnie ła-downice) czapkę, ewentualne dekoracye, jakoteż broń boczną wyjętą z pochwy i z nią na krzyż złożoną — wszystko owinięte szarfą z krepy.

W podobny sposób dekoruje się również trumnę zmarłego, należącego do innej grupy stanowej, z tą jednakże modyfikacją, że szabla pozostaje w pochwie.

323. Oddziały przeznaczone do konduktu pogrzebowego, zajmują obok domu żałoby lub kościoła takie miejsce, by mogły bez straty czasu dołączyć do konduktu. Szpaler ustawia się po lewej i prawej stronie bramy domu lub kościoła.

324. Od czasu przybycia na miejsce, aż do chwili odtrąbienia nie oddają oddziały biorące udział w kondukcje żadnych honorów wojskowych, prócz przepisanych dla uroczystości pogrzebowych.

325. Podczas wynoszenia trumny nakazuje komendant oddanie honorów.

326. Kondukt idzie w następującym porządku:

- a) Komendant konduktu, z połową przybyłych żołnierzy; kawaleria o ile bierze konno udział w pogrzebie, na samym przedzie wedle możliwości w kolumnie plutonowej.
- b) Orkiestra.
- c) Niosący krzyż.
- d) Duchowieństwo.
- e) Karawan ze zwłokami, po lewej i prawej stronie szpaler; komendant szpaleru maszeruje pierwszy po prawej stronie.
- f) Krewni, obok nich także oficerowie należący do tego samego oddziału (zakładu) co zmarły.
- g) Inni ludzie biorący udział w pogrzebie.
- h) Druga połowa przybyłych żołnierzy.

W konduktach mieszanych, jeżeli przywozi się działa, a prócz tego maszerują kawalerzyści pieszo — działa zamykają kondukt.

Jeżeli batalion wyrusza ze sztandarem, natenczas sztandar pozostaje przy tej połowie, która zamyka pochód.

Jeżeli kondukt składa się z jednego plutonu, wtedy maszeruje on w całości przed orkiestrą, a jeżeli jej niema, przed niosącym krzyż, względnie przed trumną.

327. W czasie pochodu gra muzyka marsza pogrzebowego, trębacze zaś grają zwykłe marsze, tylko w powolnem tempie.

328. Jeżeli w pobliżu grobu można ustawić cały oddział, biorący udział w pogrzebie, należy sformować dwurząd frontem do grobu. Szpaler ustawia się po obu podłużnych bokach grobu.

329. Podczas błogosławieństwa, lub tym podobnych rytualnych funkcyj, oddaje oddział honory wojskowe, potem nakazuje się „odtrąbić“.

330. Podczas pogrzebów poniżej wymienionych

osób, oddają oddziały uzbrojone w karabiny, salwę honorową, względnie każde działło raz strzela:

- a) wszystkich oficerów stanu żołnierskiego.
- b) tych audytorów, lekarzy wojskowych i oficerów rachunkowych pułku, którzy brali udział w wojnie,
- c) tych duchownych i urzędników wojskowych, którzy za służbę przed nieprzyjacielem, zostali odznaczeni, lub otrzymali pochwałę,
- d) czynnych gaźwstów bez klasy rangi z dystynkeyami podoficerskimi, jakoteż podoficerów i żołnierzy, którzy brali udział w wojnie,
- e) dekorowanych medalami waleczności podoficerów i żołnierzy — inwalidów znajdujących się w domach dla inwalidów.

Po oddaniu salwy honorowej, komenderuje się znowu oddanie honorów; jeżeli komendantem konduktu jest oficer, gra orkiestra hymnu narodowy, względnie trąbi się marsz poradni.

331. Jeżeli oddział biorący udział w pogrzebie, nie może z powodu braku miejsca stanąć w pobliżu grobu, naznacza komendant stacyi wojskowej, gdzie ma być oddana salwa honorowa. W tym wypadku staje oddział na wyznaczonem miejscu i w chwili przejazdu karawanu ze zwłokami, oddaje honory wojskowe. Następnie rozkazuje komendant „odtrąbić“, ewentualnie daje się salwę honorową.

Żołnierz niosący krzyż, jakoteż szpaler, udają się zawsze do grobu i pozostają tam aż do ukończenia pogrzebu.

332. Pozatem obowiązują jeszcze następujące rozporządzenia:

Kondukt pogrzebowy wyrusza uroczyście bez odznak polowych. Towarzyszący konduktowi oficerowie w stroju paradnym, bez odznaki służbowej, generałowie w mundurach służbowych,

- a) Szpaler plechoty posiada karabiny (bez toruistrów) — kawalerji i artylerji konnej pieszo z dobytymi szablami.

- b) Żołnierze niosący trumnę bez karabinów, i jeżeli zwłoki jadą na karawanie, postępują po lewej i prawej stronie, bezpośrednio za karawanem.
 - c) Do niesienia krzyża wyznacza się żołnierza tylko wtedy, jeżeli zmarły był chrześcijaninem.
 - d) O ile to możliwe, powinna brać udział w pogrzebie orkiestra pułkowa, lub jej część, odpowiednio do rangi zmarłego.
 - e) Sztandary bierze się tylko na pogrzeby generałów, pułkowników, komendantów brygad i komendantów pułków.
 - f) Na pogrzebach generałów, powinien przed krewnymi za karawanem iść rycerz w pancerzu z dobytym mieczem w dłoni, przed duchowieństwem zaś koń, okryty czarną materią.
 - g) W pogrzebach komendantów dywizyi, brygad, pułków, mają brać udział wszystkie znajdujące się w garnizonie wojska, podległe władzy zmarłego. Jeżeli kondukt składa się z samej tylko kawaleryi, wyrusza dla oddania salwy honorowej pół szwadronu pieszo.
 - h) Kondukt zmarłego żołnierza, od kaprała w dół, prowadzi kapral; na komendantów konduktów innych osób stanu żołnierskiego wyznacza się równych zmarłemu szarżą, lub o jeden stopień niższych.
- W pogrzebie generał-zbrojmistrza, prócz komendanta konduktu jeden generał - major.
- i) Jeżeli stosownie do § 316, biorą udział w pogrzebie wszystkie znajdujące się w stacyi wojska i wyrusza więcej niż 24 dział, należy oddać salwę honorową z 24 dział, na innych pogrzebach stosownie do rangi zmarłego.

333. Jeżeli zmarły objawi przed śmiercią życzenie, by pochowano go bez konduktu, należy temu uczynić zadość.

Rozdział IX.

Uroczystości.

§ 45. W o g ó l n o ś c i.

334. W uroczystościach natury politycznej mogą brać udział osoby czynne siły zbrojnej i żandarmeryi tylko na podstawie szczególnego najwyższego upoważnienia.

Jeżeli okoliczności tego wymagają, może komenda stacyi wojskowej nie zezwolić czynnym osobom wojskowym nawet na bierną obecność podczas takich uroczystości.

W każdym razie nie wolno czynnym osobom wojskowym — nieczynnym skoro występują w mundurach — brać udziału w demonstracyach.

335. W uroczystościach kościelnych, mogą poszczególne osoby wojskowe brać udział, o ile służba na to pozwala; oddziały, orkiestry wojskowe, jakoteż korpus oficerski, biorą udział w uroczystościach niewymienionych w tym rozdziale tylko w tym wypadku, jeżeli komenda stacyi wojskowej, na zaproszenie duchowieństwa na to pozwoli.

Z reguły oddział wojska w takich uroczystościach, należy ograniczyć do uroczystości Wielkanocnych i Bożego Ciała.】

336. Wojsko, biorące udział w uroczystości kościelnej, powinno zasadniczo składać się z oficerów i żołnierzy tej religii, która daną uroczystość obchodzi.

Jeżeli wojsko bierze udział w uroczystości kościelnej tylko celem utrzymania porządku — stoją oddziały przez cały czas z bronią u nogi; tylko podczas głównych momentów uroczystości, nakazuje się wziąć broń na ramię, lub też, jeżeli procesya przechodzi obok oddziału. Podczas podniesienia, gdy przechodzi obok ksiądz ze Sanctissimum i w czasie błogosławieństwa, nakazuje się postawę „do modlitwy”.

W tych wypadkach, jakoteż podczas Komunii, żołnierze tworzący szpaler klękają.

Inne szczegółowe zarządzenia, co do zachowania się oddziałów biorących udział w uroczystości, wydaje komenda stacyi wojskowej, uwzględniając oczywiście odpowiednie przepisy religijne.

§ 46. Poświęcenie sztandaru.

337. Sztandar jest dla żołnierza rzeczą świętą, jest znakiem, pod którym mają się zbierać i jednocześnie w ważniejszych chwilach i pod którym powinni zwyciężyć lub umrzeć. Dlatego też bronienie sztandaru jest świętym obowiązkiem żołnierza.

Uroczystość kościelna poświęcenia sztandaru, uzmysławia jego wielką wartość.

338. Poświęcenia sztandaru dokonuje kapelan wojskowy, lub zaproszony ksiądz cywilny. W uroczystość tę wyrusza cały pułk z odznakami polowymi przed kościół, lub specjalnie zbudowany kaplicę, w której ma się dokonać poświęcenia; u wejścia do kościoła (kaplicy) wystawia się dwa posterunki honorowe. Zwinięty naokoło drzewca i kilkoma gwoździami doń przybity sztandar, przynosi podoficer idący na czele kompanji i przyłącza się do maszerującego do kościoła (kaplicy) pułku.

Przed kościołem staje kompanja, a jej komendant wraz z jednym oficerem wchodzi ze sztandarem do wnętrza. Podoficer niosący sztandar staje naprzeciw ołtarza. Pułk bierze broń do nogi.

339. Następnie wszyscy oficerowie sztabowi i kapitanowie—prócz najstarszego kapitana obejmującego na ten czas komendę pułku i kapitanów zastępców komendantów baonów—udają się do kościoła. Oficerowie ustawiają się w półkole przed ołtarzem według rangi. Co do zachowania się w kościele w czasie nabożeństwa, które poprzedza poświęcenie sztandaru i podczas którego oddaje się trzy salwy honorowe, obowiązują postanowienia § 47.

340. Podczas poświęcenia właściwego, klęka sztandarowy, a pułk cały robi nakazany zwrot głowy; wszyscy obecni w kościele (kaplicy) oficerowie dobywają szabel, na znak, że obowiązani są do ochrony i obrony sztandaru.

341. Po ukończeniu poświęcenia, komenderuje kapitan komendant pułku: „Baczność!”. Oficerowie obecni w kościele chowają szable do pochew, podoficer niosący sztandar udaje się w towarzystwie duchownych i oficerów przed środek pułku i tu na stole w tym celu przygotowanym kładzie sztandar.

Równocześnie zjawia się przy stole z każdej kompanii w porządku służbowym: 1 chorąży, 1 sierżant, 1 plutonowy, 1 kapral, 1 starszy żołnierz i 1 szeregowiec.

Duchowny wbija trzy gwoździe, pułkownik jeden gwoździe w imieniu komendanta korpusu i komenderującego generała, jeden w imieniu pułku, następnie wbijają oficerowie sztabowi, kapitanowie, podoficerowie, starsi żołnierze i szeregowcy, reprezentujący kompanię, każdy po jednym gwoździu.

Wysokie osobistości obecne przy poświęceniu, powinien pułkownik zaprosić do wbijania gwoździ.

342. W czasie wbijania gwoździ, powinna stojąca w pobliżu orkiestra pułkowa grać odpowiednie utwory.

343. Skoro wbito już gwoździe, wracają podoficerowie i żołnierze do swoich oddziałów. Podoficer podnosi sztandar w górę i na rozkaz komendanta pułku w towarzystwie adjutanta podchodzi na 10 kroków przed środ-

kowy oddział pułku; podczas tego komenderuje pułkownik oddanie honorów wojskowych. Po powrocie do postawy zasadniczej, otacza cały pułk wokoło sztandar, komendant pułku ze stosowną przemową, wręcza sztandar chorążemu. Po sformowaniu się pułku na sygnał: „zbiórka!” trąbi wyznaczony trębacz batalionowy trzy razy: „Baczność!”.

344. Komendant pułku wskazuje na sztandar i przypomina o obowiązku żołnierzy bronięcia tegoż i kupienia się pod jego znakiem w chwilach krytycznych.

Na komendę pułkownika: „Do przysięgi!” przysięgają na sztandar wszyscy żołnierze. W końcu udaje się chorąży ze sztandarem na przepisane regulaminem musztry miejsce, cały pułk oddaje salwę honorową i po oddaniu honorów wojskowych najwyższemu z obecnych oficerów stanu żołnierskiego, odmaszerowuje.

§ 47. Nabożeństwo.

345. Wszystkim osobom wojskowym należy umożliwić branie udziału w nabożeństwach i spełnieniu przepisów religijnych, o ile nie dzieje się to ze szkodą dla służby. W tym celu wydają komendanci oddziałów odpowiednie zarządzenia.

W dniach święconych przez odnośne religie — najmniej raz na miesiąc — należy prowadzić żołnierzy uszykowanych w taktyczne jednostki do kościoła, przyczem żołnierze od sierżanta w dół, powinni być zaopatrzeni tylko w broń boczną.

346. Jeżeli z powodu braku miejsca nie mogą wejść wszystkie oddziały do kościoła, należy je uszykować na podwórzu kościelnym. Wszyscy oficerowie, z wyjątkiem 1-go niższego oficera, jako chwilowego komendanta kompanii, — kapitanów, jako komendantów baonów i 1-go oficera sztabowego, jako komendanta pułku, udają się do kościoła.

W głównych momentach służby bożej, daje stojący w bramie kościoła trębacz przepisane regulaminem musztry sygnały.

Podczas katolickiej mszy, wydaje się podczas ewangelii stojącym na dziedzińcu oddziałom komendę: „na ramię broń!“, w czasie Podniesienia i Komunii zaś komendę: „do modlitwy!“.

Ewentualne salwy honorowe, oddaje się podczas Gloria, pierwszej i ostatniej ewangelii.

347. Podczas nabożeństwa innych religii, zachowuje się podobnie — stosownie do przepisów dotyczącej religii.

348. W każdym nabożeństwie, w którym wojsko uczestniczy, powinna brać udział — stosownie do uznania komendantów — orkiestra pułkowa, lub jej część.

Rozdział X.

Służba w garnizonie.

§ 48. Komendy stacji wojskowych.

349. Komendantem stacji wojskowej, w każdym nieufortyfikowanym miejscu garnizonowym, jest najwyższy rangą z oficerów stanu żołnierskiego stacyonowanych oddziałów.

Prawo starszeństwa unormowane pkt. 47 i 48, co do zastępstwa w obrębie danego związku organicznego obowiązuje zarówno przy prowadzeniu komend stacji wojskowych.

W miejscowościach gdzie znajduje się komenda terytorium wojskowego, ma obowiązki komendanta stacji wojskowej, komendant korpusu, lub tegoż zastępca.

W miejscach garnizonowych, dla których wyznaczono komendanta miasta, pełni tenże służbę komendanta stacji, według rozkazów komendanta korpusu i komendującego generała.

350. Komendy stacji wojskowych podlegają — w odniesieniu do lokalnych okoliczności — bezpośrednio komendzie korpusu, w czasie wojny zaś także komendzie samoistnie operującej armii, w której obrębie się znajdują.

351. W ogólności przysługuje komendzie stacji wojskowej prawo rozkazywania wszystkim innym komendom, władzom, oddziałom i zakładom wojskowym, znajdującym się w obrębie stacji, w szczególności zaś stara się

komenda stacyi o utrzymanie porządku, dyscypliny, jakoteż o zaprowiantowanie stacyonowanych w danej miejscowości oddziałów.

Zakres służby poszczególnych stacyi wojskowych, oznacza stosownie do potrzeby komenda terytorium wojskowego.

Komendant stacyi wojskowej jest odpowiedzialny przed rządem za przestrzeganie przepisów prawnych i niezakłócanie spokoju publicznego przez wojska, znajdujące się w obrębie stacyi.

352. Prócz wyżej wymienionych obowiązków, należą do kompetencji komend stacyi wojskowych, następujące sprawy:

- a) Ustanowienie i prowadzenie służby garnizonowej.
- b) Wydanie dyspozycji alarmowych i przepisów zachowania się w czasie pożaru, wylewu i t. p.
- e) Zarządzenia dotyczące udziału wojsk w uroczystościach.
- d) Przydzielenie oddziałów asystencyjnych.
- e) Wyznaczenie i urządzenie placów do ćwiczeń i kąpieli, jakoteż wydawanie przepisów co do ich używania.
- f) Zarządzenia co do pobierania prowiantów, ekwipunku etc.
- g) Dozór nad zaprowiantowaniem.
- h) Wydawanie zarządzeń co do rozkwaterowania stacyonowanych w garnizonie wojsk, jakoteż wszelkich oddziałów i transportów które przez dany garnizon przemaszerowują, dalej dozór nad przepisowem używaniem budynków państwowych.
- i) Używanie policyi wojskowej.
- j) Inspekcye tych zakładów wojskowych, których nie wizytują brygadyerzy, lub inni funkcyonaryusze stanu Żołnierskiego.

353. Komenda stacyi wojskowej oznacza też kiedy i gdzie prócz wypadków ustalonych przepisami, ma grać

muzyka wojskowa. Użycie muzyki wojskowej w miejscowościach publicznych, zależy od pozwolenia komendy stacyi wojskowej.

354. Komenda stacyi wojskowej ma obowiązek starać się, by wojska nie dopuszczały się wykroczeń i ekscesów w stosunku do ludności cywilnej, lub innych gatunków broni.

W razie gdyby zajścia takie miały miejsce, ma komenda stacyi wojskowej obowiązek jak najspieszniej im przeciwdziałać i przeprowadzić śledztwo zwykłą drogą służbową, lub też w razie potrzeby za pomocą komisji, złożonej w części z przedstawicieli władz cywilnych i ukarać winnych według przepisów dyscyplinarnych, lub karnego prawa wojskowego.

355. Wszystkie komendy i oddziały znajdujące się w garnizonie mają obowiązek przysyłać codziennie komendzie stacyi wojskowej raport poranny.

W razie potrzeby zarządza komenda stacyi, by zakłady wojskowe przysyłały codziennie raporty poranne i podaje odpowiedni formularz.

W polu nie wysyła się osobnych raportów porannych do komendy stacyi wojskowej wtedy, jeżeli komenda stacyi jest równocześnie komendą przelożoną i jako taka raporty poranne już otrzymuje.

356. Komenda stacyi wojskowej ma obowiązek zawiadomić — w razie potrzeby telegraficznie — tak komendę korpusu, jak i ministerjum wojny, o następujących nadzwyczajnych wypadkach.

- a) Przybycie, lub odjazd członków domu paującego, bez względu czy własnego, czy obcego mocarstwa. Jeżeli jednak osoby te jako przynależne do wojska, wizytują mu podległy obwód, obowiązek zawiadomienia ustaje.
- b) Rozruchy, lub większe zaburzenia w wojsku.
- c) Ważniejsze nieszczęśliwe wypadki, o ile dotknęły osoby do siły zbrojnej przynależne.

d) Wszystkie nadzwyczajne wydarzenia, ważne dla państwa.

Na końcu takich zawiadomień, należy podać, jakie wydano eo do tego zarządzenia i kogo jeszcze o tem zawiadomiono.

357. W miejscowościach, w których znajduje się komenda terytorium wojskowego, funkcję komendanta stacyi wojskowej pełni komendant korpusu i komenderujący generał, lub też jego zastępca.

358. Na kwaterach i w obozach, w polu (łącznie z obszarem etapowym), jakoteż w nieufortyfikowanych garnizonach, pełni funkcję komendanta stacyi (obozu) najwyższy rangą oficer stanu żołnierskiego, bez względu na to, do jakiego rodzaju broni należy, i on ma komendę nad wszystkimi zebranymi w danej miejscowości (obozie) wojskami i zakładami wojskowymi, względnie nad całym garnizonem.

§ 49. Komendy miejscowości ufortyfikowanych.

359. Dla miejscowości ufortyfikowanych, ustanawia się specjalne komendy, zwane odpowiednio do miejscowości, komendą twierdzy, przyczółka mostowego, portu wojennego i t. p. Jeżeli jakaś miejscowość umocniona, nie ma w czasie pokoju specjalnego komendanta, natenczas komendant stacyi wojskowej pełni zarazem funkcję komendanta twierdzy (przyczółka i t. p.) Gdzie jednak komendanta takiego wyznaczaono, tam funguje on zarazem jako komendant stacyi wojskowej. Jeżeli w miejscowości umocnionej, znajduje się oficer wyższy rangą od komendanta twierdzy, wtedy wyznaczony komendant twierdzy, pełni zarówno swe obowiązki, jak i obowiązki komendanta stacyi wojskowej, według rozkazów tegoż wyższego.

Bezpośrednie wmieszanie się wyższego rangą w mechanizm służby fortecznej, jest niedozwolone.

Jeżeli większa twierdza przeznaczona do celów ofenzywy, znajdzie się w czasie wojny w obrębie operacji armii, której komendant jest wyższy rangą od komendanta twierdzy, wtedy komendant tej armii, ma bezwzględnie obowiązek objęcia komendy twierdzy.

Podobnie, jeżeli jakaś część armii z powodu operacji wojennych została zmuszona do zamknięcia się w twierdzy, której komendant jest niższy rangą, od komendanta tej części armii, a połączenie z kwaterą główną zostało przerwane, natenczas komendant tej części armii, obejmuje bez wyższego rozkazu komendę twierdzy i ponosi pełną odpowiedzialność za jej obronę i utrzymanie.

Komendy twierdz są podległe:

W czasie pokoju pod każdym względem komendzie terytorium wojskowego; w czasie wojny, o ile nie zostanie całkowicie odcięta, pod względem administracyjnym, komendzie terytorium wojskowego, pod względem zaś operatywnym, bezpośrednio naczelnej komendzie armii, lub też komendzie samodzielnie operującego korpusu, jeżeli twierdza znajduje się na terytorium wojskowym podległym władzy tegoż korpusu.

360. Komendant twierdzy ma, prócz przytoczonych w § 48, a dotyczących go jako komendanta stacji, następujące szczególne obowiązki:

Troska o utrzymanie i możliwie największe podniesienie siły odpornej twierdzy; prowadzenie manewrów fortecznych; regulowanie i czuwanie nad służbą w twierdzy.

Ma się on również przekonać, czy należący do sztabu twierdzy oficerowie inżynierii i artylerii są dokładnie zaznajomieni z planami obrony twierdzy, by, o ile to leży w ich zakresie działania, w każdej chwili w czasie jak najkrótszym, mogli uczynić twierdzę zdolną do obrony.

Z równą troskliwością ma komendant twierdzy kontrolować zdolność bojową i stan dział fortecznych i innego materiału wojennego, jako też zarządzać przy pomocy odpowiednich organów należytą aprowizacyę twierdzy.

Obowiązki te jednak w czasie pokoju, nie dają komendantowi twierdzy szerszych praw do wydawania dyspozycji komendom wojskowym i zakładom, znajdującym się w obrębie służbowym twierdzy.

361. Z chwilą ogłoszenia pogotowia wojennego udziela się komendantowi twierdzy odpowiednim rozkazem pełną władzę nad wszystkimi należącymi do składu załogi wojennej komendami, władzami, wojskami i zakładami i od tego czasu jest komendant twierdzy odpowiedzialny za terminowe i należyte przeprowadzenie zarządzeń obronnych. Skoro nieprzyjaciel bezpośrednio zagrozi twierdzy, natenczas równocześnie z zawieszeniem stanu wojennego, udziela się komendantowi twierdzy nadzwyczajną władzę, a w czasie ataku, lub oblężenia, ma komendant obowiązek bronić twierdzy do ostatecznych granic możliwości.

Pogotowie i stan wojenny zarządzają się na rozkaz ministerium wojny, ewentualnie naczelnej komendy armji, lub samodzielnie operującego korpusu.

Jeżeli jednak zachodzi niebezpieczeństwo nieprzewidzianego nagłego napadu, a otrzymanie wyższego rozkazu jest niemożliwe, ma komendant twierdzy obowiązek, z własnej inicjatywy i na swą odpowiedzialność zarządzić pogotowie wojenne, a w razie potrzeby ogłosić stan wojenny. O wydaniu takich zarządzeń musi komendant wraz z należytem umotywowaniem zameldować: komendzie terytorium wojskowego ministerium wojny i naczelnej komendzie armji telegraficznie i pisemnie.

362. Bliższe objaśnienia o szczególnych obowiązkach komendantów umocnionych miejscowości, jakoteż o składzie i zakresie działania rady obronnej, zawiera regulamin dla służby w miejscowościach umocnionych.

§ 50. Komendy placu są władzami lokalnymi, do-
danymi do pomocy komendy stacji wojskowej, jako jej
organy pomocnicze i wykonawcze.

364. Wszystkie warty garnizonowe i pogotowia
wojskowe, jakoteż ci oficerowie inspekcyjni garnizonu,
którzy są niżsi rangą od komendanta placu, są pod jego
bezpośrednimi rozkazami, na czas pełnienia służby.

Dlatego też wszystkie raporty i meldunki wyżej
wymienionych organów, przesyła się bezpośrednio kome-
ndzie placu, która stosownie do okoliczności odsyła je za-
raz lub w oznaczonym czasie, do komendy stacji wojskowej.

365. Do obowiązków komendy placu należy: roz-
dzielanie służby garnizonowej; inspekcje wart garnizo-
nowych i pogotowia i usuwania znalezionych braków,
względnie zameldowanie o tem komendzie stacji wojsko-
wej, lub zawiadomienie odnośnej komendy wojskowej;
wygotowywanie i utrzymywanie w porządku przepisów
dla zachowania się wart (inspekcji) garnizonowych. Wy-
dawania przepisów co do porządku przy wybuchu pożaru,
lub w razie powodzi, wyznaczenie i urządzenie lokali dla
wart garnizonowych; wyszukanie kwater dla garnizonu
i przemaszerujących przez garnizon oddziałów; utrzyma-
nie ewidencji mieszkających w obrębie służbowym stacji,
będących w stanie spoczynku, lub pozasłużbowym osób,
należących do siły zbrojnej, ze szczególnem uwzględnie-
niem ich ewentualnego przeznaczenia służbowego wrazie
mobilizacyi, dalej osób, które jako pensyonisci wojskowi,
wdowy, lub sieroty po wojskowych, pobierają pensye,
zapomogi, lub sustentacye; prowadzenie księgi meldunko-
wej dla zatrzymujących się w obrębie stacji urlopo-
wanych gażystów, gażystów w rezerwie i czasowo urlopo-
wanych żołnierzy i podoficerów; dla żołnierzy i podofice-
rów jednak tylko tam, gdzie nie ma uzupełniającej kome-
ndy obwodowej.

Obowi. Czuwanie nad umundurowaniem, dyscypliną i odpowiedzialniem do swego stanowiska zachowaniem się osób wojskowych przebywających poza obrębem koszar, szczególnie zaś w miejscach publicznych. Należyte utrzymanie porządku przy wymarszach, uroczystościach i konduktach pogrzebowych.

366. Jeżeli obowiązki komendy placu są bardzo wielkiej wagi, powinni komendanci oddziałów wspomagać komendy placu w spełnianiu ich trudnych obowiązków, unikając przytem nieuzasadnionych sporów co do zakresu kompetencji.

367. Komendy placu są uprawnione do porozumienia się za pomocą bezpośredniej korespondencji, ze wszystkimi komendami, władzami i zakładami, w sprawach, dla których droga służbowa, nie jest przepisana porządkiem służbowym, ani szczególnymi postanowieniami komendy stacyi wojskowej.

368. Obowiązki oficerów stacyi, przydzielonych w mniejszych stacyach do pomocy komendom stacyi wojskowych, są analogiczne z powyżej podanemi postanowieniami, dotyczącemi komendy placu.

369. Obowiązki komendy placu w kwaterach głównych i sztabu armii stojącej w polu, dalej w twierdzach w czasie pogotowia wojennego i obrony są normowane odnośnymi przepisami służbowymi, względnie regulaminem dla służby w miejscowościach ufortyfikowanych.

§ 51. Wydawanie rozkazów komend stacyi wojsk. i ogłaszanie znaków rozpoznawczych.

370. Wydawanie zwykłych rozkazów komendy stacyi wojskowej (odpraw) odbywa się co dzień i w ustalonej godzinie, przytem powinien być obecnym z każdej komendy pułku, lub innej samodzielnej, lub detaszowanej komendy jeden oficer (adjutant) lub podoficer.

371. Znaki rozpoznawcze podaje komenda stacyi wojskowej oddziałom i detaszowanym komendantom na piśmie w zapieczętowanej kopercie, codziennie, lub o ile to jest dopuszczalne na kilka dni naprzód; oficerom inspekcyjnym garnizonu jednak, codziennie, przy odbieraniu przez nich służby.

372. Komendy pułków, względnie detaszowani komendanci podają znaki te komendantom wart i pogotowia przy podziale wart, patrolom zaś przy ich odprawach.

§ 52. Garnizonowa służba inspekcyjna.

373. W każdej stacyi wojskowej, w której obrębie służbowym znajduje się więcej, niż dwa baony, pełni się służbę inspekcyjną garnizonu; w mniej liczących garnizonach tylko wtedy, gdy szczególne okoliczności tego wymagają.

374. Służbę inspekcyjną garnizonu pełni: „oficer inspekc. garnizonu“ — w stacyach, w których jest rozlokowanych więcej, niż 3 brygady, prócz tego „Generał (oficer sztabowy) dzienny. Służbę inspekcyjną garnizonu powinni pełnić kolejno wszyscy oficerowie stanu żołnierskiego, za wyjątkiem komendanta stacyi.

Komendantów pułków do służby tej nie należy używać. Dotyczy to także tych oficerów, którzy z powodu specjalnego swego zajęcia służbowego, nie mogą pełnić służby of. inspekc. garnizonu, bez szkody dla swej właściwej służby.

Gdzie są stacyowane oddziały tylko jednego pułku, tam służbę oficera inspekcyjnego garnizonu, pełni zarazem oficer inspekcyjny pułku. Do służby „Generalów (of. sztabowych) dziennych“ należy wyznaczać komendantów brygad i pułków.

375. W bardzo rozległych miastach, gdzie to odpowiada celowi, należy cały obszar służbowy stacyi, podzielić stosownie do położenia koszar na kilka obwodów

inspekcyjnych i dla każdego wyznaczyć jednego oficera inspekcyjnego garnizonu (lub pułku). Jeżeli to jest potrzebnem, należy dla 3 lub 4 takich obwodów wyznaczyć jednego „Generała (sztabowego oficera) dziennego.”

376. Służbę inspekcyjnego garnizonu, zmienia się codziennie, w czasie podziału wart.

Obejmujący taką służbę, meldują się przed jej objęciem wprost w komendzie stacyi wojskowej, a gdzie jest takie zarządzenie, także u komendanta placu, gdy ten jest wyższy rangą od obejmującego służbę inspekcyjną.

377. W czasie pełnienia służby inspekcyjnej garnizonu, nosi się odznakę służbową.

378. Oficer inspekcyjny garnizonu, jest podległy bezpośrednio komendzie stacyi wojskowej — jeżeli zaś jest wyznaczony „Generał (of. sztabowy) dzienny” także jemu.

Gdy zachodzi wypadek przytoczony w § 364., natenczas oficer inspekcyjny garnizonu, jest zależnym także od komendanta placu, od którego otrzymuje potrzebne rozkazy i któremu melduje bezzwłocznie nadzwyczajne wydarzenia.

379. Oficerowi inspekcyjnemu garnizonu, nie wolno wydalać się z miejscowości w której pełni służbę i musi być w każdej chwili do dyspozycyi. Wizytuje on warty garnizonu i przekonuje się, czy pełnią one należycie swe obowiązki. Kontroluje pogotowia, jeżeli ich komendanci są niżsi od niego rangą. Jeżeli w ekcesach biorą udział osoby należące do siły zbrojnej, lub żandarmeryi, a interwencya oficera inspekcyjnego garnizonu jest pożądaną, powinien wydać zarządzenia celem przywrócenia porządku i poprzeć organy bezpieczeństwa w ich czynnościach.

380. W razie wybuchu pożaru, udaje się na miejsce wypadku — o ile to jest przepisane odpowiednimi zarządzeniami co do zachowania się przy pożarach — i w porozumieniu z obecnymi tam organami komendy placu, kieruje pracami i czuwa nad utrzymaniem porządku.

381. W nagłych wypadkach, w razie rozruchów, jeżeli bezzwłoczne otrzymanie rozkazów komendy stacyi jest niemożliwe, a pogotowia nie wystarczają, może na własną rękę zarządzać od komendanta pobliskich oddziałów pomocy, o tem jednak musi meldować jak najszybciej komendzie stacyi i Generałowi dziennemu.

Oficer inspekcyjny garnizonu, ma przed zaczęciem służby podać adres swego mieszkania tak Generałowi (of. sztabowemu) dziennemu, jak i komendantowi warty głównej.

382. Generał (oficer sztabowy) dzienny ma przy nadzwyczajnych wydarzeniach, przeprowadzać odnośne zarządzenia komendanta stacyi wojskowej, którego w razie nieobecności zastępuje, aż do czasu przybycia wyższego rangą. W razie nieobecności komendanta stacyi wojskowej, może na własną odpowiedzialność kazać zaalarmować wszystkie wojska, jeżeli uważa to za konieczne.

383. Ma prawo i jest obowiązany kontrolować bieg służby i pełnienie obowiązków wszystkich organów inspekcyjnych, wart, pogotowia, według swego uznania. Jeżeli przy wybuchu pożarów lub t. p. nadzwyczajnych wydarzeniach potrzebną jest mała tylko siła wojska, może kierownictwo nad nią złożyć w ręce oficera inspekcyjnego pułku, lub garnizonu. Musi zawiadomić szarże inspekcyjne i komendanta warty głównej, gdzie będzie stale przebywał. Zwykle — w budynku komendy stacyi, warty głównej, lub jakiej kasarni.

384. Instrukcyę otrzymuje Generał (oficer sztabowy) dzienny od komendanta stacyi wojskowej.

§ 53. Służba pogotowia.

385. By móc w każdej chwili, w razie nieprzewidzianych wypadków, wzmocnić warty i patrole, wystawia każdy pułk odpowiednią część — z zachowaniem związku taktycznego — jako pogotowie.

386. W tym celu wyznacza się z każdego baonu jeden pluton z trębaczem (przy kawaleryi z jednego dywizyonu), z każdego osobno kwaterującego półbaonu — pół plutonu, z każdej osobno kwaterującej kompanii (szwadronu) jedną sekcję (pod komendą podoficera), w pełnem pogotowiu marszowem.

Tam gdzie jest oficer inspekcyjny koszar i należy do tego samego gatunku broni, co pogotowie, obejmuje on komendę nad pogotowiem. Jeżeli kompania (szwadron), kwateruje w kilku miejscowościach, może jej komendant, stosownie do uznania, postanowienie powyższe zmienić.

387. Jeżeli w tej samej kasarni, kwateruje więcej niż baon, to oddział ten wystawia pogotowie przepisane dla baonu. Kawalerya, o ile kwateruje razem z innymi rodzajami broni, wystawia osobne pogotowie.

Artylerya polowa wystawia pogotowie tylko wtedy, gdy kwateruje daleko od wojsk pieszych, lub artyleryi fortecznej; ta ostatnia wystawia pogotowie tak, jak piechota.

388. Oddziały pełniące służbę pogotowia muszą — o ile możliwe — być blisko siebie i gotowe w każdej chwili do wymarszu.

389. Pozatem są dozwolone wszelkie udogodnienia z tem zastrzeżeniem, że rozbierać się całkiem nie wolno; w kawaleryi siodła muszą być spakowane, przy artyleryi uprząż pod ręką.

390. Służbę pogotowia zaczyna się z reguły w południe w czasie podziału wart. Pogotowia podlegają komendzie stacyi wojskowej, której rozkazy odbierają za pośrednictwem komendy placu, oficera inspekcyjnego garnizonu, lub przełożonych komend. Pogotowia będące pod komendą podoficerów, podlegają zawsze szarżom inspekcyjnym swych oddziałów. Ile razy używa się pogotowia, należy je zastąpić natychmiast równie silnym oddziałem. Należy wyznaczyć miejsce zbiórki dla pogotowia, gdzie, na dany sygnał, całe pogotowie jak najszybciej ma się stawić i tam wydaje się odnośne rozkazy.

Wszyscy pełniący służbę pogotowia, mają obowiązek brać udział w ćwiczeniach, odbywających się w pobliżu ich lokalu.

391. W razie szczególnych okoliczności wzmacnia się pogotowia odpowiednio i razem się je grupuje. W takich wypadkach można także włączyć do pogotowia działą — nie mniej jednak, niż jeden pluton.

392. Jeżeli zachodzi potrzeba „ostrego pogotowia”, natenczas wszyscy oficerowie i żołnierze pogotowia mają być dzień i noc kompletnie ubrani — a stosownie do okoliczności nawet w pełnym rynsztunku. Konie muszą być osiodłane, względnie zaprzężnięte — pasy jednak można popuścić.

393. Gdy grożą rozruchy, lub powstanie, zarządza się: „skonsygnowanie” garnizonu.

Polega ono na tem, że wojska gotowe do wymarszu czekają w obrębie koszar, lub kwater. Jeżeli zostało zarządzone skonsygnowanie, natenczas najmniej $\frac{1}{3}$ część wojska jest w ostrem pogotowiu.

Wysyła się patrole, by zawsze mieć wiadomości o przebiegu zdarzeń, musi być też utrzymana łączność z innemi kasarniami, kwaterami i budynkami wojskowymi. Żołnierzom bawiącym poza obrębem tychże, nakazuje się powrót do koszar.

Należy na czas wydać zarządzenia, co do wydania ostrej amunicyi z magazynów.

Od czasu skonsygnowania, nie wolno nikomu pojedynczo, lub bez broni wychodzić poza obręb koszar, oficerowie udają się do swych oddziałów.

Patrole, zmiany wart i inne wyruszające oddziały, mają być w pełnym rynsztunku i posiadać ostre ładunki.

W razie potrzeby, należy oddziałom, wysłanym celem zakupna lub pobierania prowiantów, dodać odpowiednią eskortę.

§ 54. Alarmy.

394. Za pomocą alarmu uzyskuje się pogotowie bojowe wojsk znajdujących się w garnizonie.

Tak w czasie pokoju, jak i wojny, wydaje komenda stacyi wojskowej dyspozycye alarmowe, zawierające wskazówki i zarządzenia na wypadek alarmu. W dyspozycyach alarmowych wyznacza się miejsce zbiórki tak dla wojsk, jak i dla komend, władz i zakładów wojskowych, ewentualnie punkty, które w tym wypadku należy obsadzić. W czasie wojny zawierają ponadto dyspozycye alarmowe zarządzenia, celem odparcia ewentualnego ataku nieprzyjacielskiego.

W czasie każdego chwilowego pobytu wojsk w jakiejś miejscowości, należy również wyznaczyć plac alarmowy (plac zbiórki).

395. Alarm ogólny w garnizonie zarządza komenda stacyi wojskowej, prawo zaalarmowania części garnizonujących wojsk, przysługuje w razie nadzwyczajnych wydarzeń, komendantom koszar i oficerom inspekcyjnym koszar i generałowi (oficerowi sztabu) dziennemu.

Alarmuje się stosownie do okoliczności — albo za pomocą odpowiednich sygnałów na trąbce, względnie bębnie, lub też za pomocą strzałów armatnich, sygnałów pożarnych i t. d.

Sygnał alarmowy dają trębacze warti pogotowia, przy oddzielnem zaś rozkwaterowaniu także wszyscy inni trębacze.

396. Na sygnał alarmowy spieszą wszystkie, znajdujące się w tym czasie poza obrębem koszar, osoby wojskowe do swych oddziałów. Wojska wyruszają w pełnym rynsztunku, zaopatrzone w ostrą amunicyę, kawalerya konno, artylerya wraz z działami i zachowują się odpowiednio do wydanych dyspozycji alarmowych.

Szarże inspekcyjne mają obowiązek zawiadomić o alarmie oficerów kwaterujących poza koszarami. W razie potrzeby dodaje się oficerom osłonę.

397. Aby w razie poważnych zaburzeń, mogły wojska bezzwłocznie obsadzić punkty wskazane dyspozycjami alarmowymi i inne nadające się do obrony, powinny wszystkie oddziały zawczasu dowiedzieć się, gdzie te punkty leżą i przekonać się o ich dogodności do obrony.

§ 55. Zachowanie się przy pożarze.

398. Zachowanie się wojska w czasie pożaru, powinna ustalić komenda stacyi wojskowej w porozumieniu z władzami politycznymi i miejscowymi, za pomocą odpowiadających stosunkom lokalnym „przepisów o gaszeniu ognia“.

W przepisach tych podaje się do wiadomości sygnał pożarny, sposób zawiadomienia komendy stacyi wojskowej, oficera inspekcyjnego garnizonu i generała (oficera sztabowego) dziennego, o wybuchu pożaru i oznacza się, które warty i pogotowia mają podać sygnał pożarny, jak również wydaje się zarządzenia co do utrzymania porządku.

399. Na miejsce pożaru mają z reguły wyruszyć pogotowia w pobliżu kwaterujących wojsk.

Pogotowia mają obowiązek: utrzymać wolną drogę dla przejazdu siłówek pożarnych, bronić dostępu nie biorącym udziału w gaszeniu i niedopuszczać do kradzieży i nieporządku, zresztą postępują podług wskazówek oficerów inspekcyjnych garnizonu (oficerów komendy placu).

Pogotowia strzegące państwowych budynków, mają obowiązek—w razie niebezpieczeństwa pożaru—wynieść i umieścić w miejscu bezpiecznem wszystkie rzeczy stanowiące własność państwa.

400. Kwaterujące w kasarniach wojska, wymaszerowują—w razie pożaru w bezpośredniej bliskości—w pełnym rynsztunku; odpowiednią część żołnierzy odkomenderowuje się, celem strzeżenia własności skarbu oraz pomocy przy gaszeniu pożaru, jeżeli ogień grozi kasarni.

Jeżeli wojska są rozkwaterowane pojedynczo, natenczas stają one na sygnał pożarny w pełnem pogotowiu marszowem tak, by w każdej chwili mogły się udać na plac zbiórki. Żołnierze jednak kwaterujący w bezpośredniej bliskości pożaru — mają, nie czekając na rozkaz — w pełnym rynsztunku stawić się na miejscu wyznaczonem do formowania się ich pododdziałów. Wojska posiadające konie, muszą je przedewszystkiem wyprowadzić i ulokować w bezpiecznem miejscu, przyczem należy też wyprowadzić konie nieobecnych kolegów.

401. Na prośbę władz cywilnych może komendant stacyi wojskowej — w nagłych wypadkach także komendant oddziału — odkomenderować część żołnierzy do gaszenia ognia, nawet w tym wypadku, gdy budynki rządowe nie są zagrożone. Oddział taki, uformowany odpowiednio i ubrany tak jak do pracy, prowadzi się na miejsce pożaru i oddaje do dyspozycyi straży pożarnych. Oficerowie i podoficerowie regulują i doglądają robót podległych żołnierzy.

402. Po ugaszeniu ognia wystawia się na miejscu pożaru — o ile jest to potrzebne — wartę.

§ 56. Szpaler.

403. Celem szpaleru jest utrzymanie swobodnej komunikacyi w czasie uroczystości i w innych wypadkach, gdzie gromadzą się wielkie tłumy ludzi. Żołnierzy przeznaczonych do utworzenia szpaleru, należy dokładnie pouczyć o ich obowiązkach. Niedopuszczając do ścisłu, należy zachowywać się możliwie jak najtaktowniej. Nie wolno jednak pozwalać na to, co sprzeciwia się otrzymanym wskazówkom.

Szczególnie jeźdźcy, powinni uważać, aby nie było nieszczęśliwych wypadków.

Szarże powinny bez hałasu i niepotrzebnego biegania doglądać porządku w podległych oddziałach i udzielać potrzebnych wskazówek.

404. Żołnierze piechoty i artylerii fortecznej tworzący szpaler wyruszają z reguły bez tornistrów. W czasie pełnienia służby, bagnety w pochwach, karabiny na ramieniu, lub u nogi. Kawalerya i artylerya polowa z dobytymi szablami.

405. Szpaler oddaje honory tylko poza obrębem kościoła i tylko księdzu z „Sanctissimum“, lub Członkom domu panującego, przez przybranie postawy „do modlitwy“, względnie przez przepisany zwrot głowy.

Jeżeli szpaler ma oddawać honory także innym wysokim osobistościom, należy wydać szczególny rozkaz.

Szpaler będący w marszu, nie oddaje honorów wojskowych. Komendanci oddziałów stają na skrzydle swego oddziału.

§ 57. Otwieranie i zamykanie bram w miejscowościach ufortyfikowanych.

406. Komendant twierdzy oznacza godziny zamykania i otwierania bram twierdzy, oznacza czy bramy i które z nich mają być zamknięte przez noc, dalej, czy i pod jakimi warunkami, dozwolony jest w nocy przejazd.

407. Klucze od bram przechowuje w twierdzach albo sam komendant, lub też warty główne, ewentualnie warty przy bramach, w fortach jednakże tylko komendanci tychże.

408. Jeżeli klucze nie są w przechowaniu komendanta warty przy bramie, natenczas przynosi je wyznaczony w tym celu oficer komendy placu, względnie jaki inny oficer, któremu przydziela się z warty głównej odpowiednią osłonę i ordynansa do niesienia kluczy. Po przybyciu tego oficera, staje warta przy bramie pod broń i daje do jego dyspozycji ludzi potrzebnych n. p. do spuszczenia mostów zwodzonych i t. p. Warta wraca do kordegardy dopiero po odejściu oficera. Jeżeli klucze przechowuje komendant warty przy bramie, wtedy

on bramę otwiera, przyczem warta zachowuje się w sposób wyżej podany.

Otwieranie drzwi powinno się odbywać z zachowaniem podyktowanych okolicznościami wszelkich środków ostrożności.

Po otwarciu bram, należy z zachowaniem odnośnych przepisów odnieść klucze do miejsca ich przechowania.

Zamykanie bram odbywa się w podobny sposób.

409. W razie niebezpieczeństwa, są bramy dzień i noc zamknięte. Jeżeli otwarcie bramy jest bezwarunkowo konieczne, należy w tym wypadku postępować według następujących przepisów:

Oslonę oficera otwierającego bramy, należy o tyle wzmocnić, by po otwarciu można było wysłać patrole, celem przeszukania najbliższych okolic; jeżeli bramy otwiera komendant warty, powinien wziąć odpowiednią ilość żołnierzy, jako osłonę.

Do powrotu patroli pozostaje osłona w bezpośredniej bliskości bram.

Dopiero, gdy patrole stwierdzą nieobecność nieprzyjaciela, wolno otworzyć bramę zewnętrzną. Jeżeli otwarcie bram ma się odbyć w nocy, należy stosownie do okoliczności wysłać dla większej pewności odpowiedni oddział celem spatrolowania okolicy i zawiadomić o tem znajdujące się na wałach posterunki. Przepisy powyższe, obowiązują również przy otwieraniu i zamykaniu bram fortu.

Rozdział XI.

Utrzymywanie porządku i bezpieczeństwa publicznego.

§ 58. Oddziały asystencyjne.

410. Oddziałami asystencyjnymi nazywamy te wojska, które oddaje się do dyspozycji władz cywilnych, celem poparcia ich zarządzeń siłą na wypadek oporu ze strony ludności. Wszystkie władze publiczne, jeżeli zaś grozi niebezpieczeństwo, także ich organy, mają prawo żądania asystencyi siły zbrojnej celem utrzymania względnie przywrócenia porządku i bezpieczeństwa publicznego.

Żądanie takie powinno być, o ile to możliwe, na piśmie oraz z podaniem celu i powodu.

411. Każdy oddział asystencyjny musi być w takiej sile, by mógł wykonać swe zadanie i nie dopuścić do obrazy honoru wojskowego. Asystencye muszą być zawsze zaopatrzone w ostrą amunicję.

412. Do wyznaczenia asystencyi w obrębie służbowym stacyi jest uprawniony komendant stacyi wojskowej. Poza obręb stacyi można wysłać oddziały asystencyjne tylko wtedy, gdy nie powstaje z tego powodu znaczne osłabienie siły garnizonu i gdy do wysłania takich oddziałów nie potrzeba specjalnych zarządzeń marszowych władz wyższych.

W nagłych wypadkach, na umotywowane należyte żądanie władz politycznych i organów bezpieczeństwa, mają prawo komendanci koszar i oficerowie inspekcyjni koszar garnizonu i generał, (oficer sztabowy) dzienny na własną odpowiedzialność dostarczyć asystencyi w obrębie garnizonu. Dostarczenie wszelkich innych asystencyi wojskowych, zarządzają komendy korpusów.

413. Asystencye nie powinny nigdy brać bezpośredniego udziału w działaniach urzędowych organów, którym zostały oddane do dyspozycji; są one przeznaczone jedynie do osłony tych organów i do nadania ich zarządzeniom odpowiedniego poparcia.

Zrobienie użytku z broni jest dozwolone tylko w wypadkach przytoczonych w § 60.

414. Jeżeli asystencyi wojskowej dostarczy komendant koszar (oddziału), oficer inspekcyjny koszar, lub garnizonu, lub też generał (oficer sztabowy) dzienny, natenczas musi on bezzwłocznie o tem zameldować komendzie stacyi wojskowej; to samo tyczy się komendantów stacyi wojskowych, względnie komendy korpusu, odnośnie do tych asystencyi, które wysyłają poza obręb stacyi.

O wyniku użycia asystencyi wojskowej melduje komendant oddziału asystencyjnego komendzie stacyi wojskowej, ta zaś komendzie korpusu, o ile użyto asystencyi poza obrębem służbowym stacyi.

415. Asystencye udające się poza obręb stacyi, zachowują się jak oddziały detaszowane.

§ 59. Zachowanie się podczas powstania lub rozruchów.

416. Do powstrzymania, albo opanowania powstania, lub rozruchów, należy wydać w porozumieniu z władzami politycznymi odpowiednie dyspozycye wojskowe, celem moralnego i materialnego poparcia władz politycznych i użyczenia potrzebnej siły do wykonania ich zarządzeń.

417. W tym celu powinni komendanci stacyi wojskowych, lub inni wyżsi komendanci, chwycić się — według swego uznania — tych środków zaradczych, które umożliwiają przywrócenie porządku prawnego. Żadne oznaki przygotowującego się powstania lub rozruchów nie powinny ująć uwagi komendanta stacyi.

O przygotowującym się powstaniu, lub rozruchach, można wywnioskować z zachowania się ludności, szczególnie przywódców partyi, z gwałtownej agitacyi prasy i t. p. okoliczności, znamionujących podniecenie umysłów.

418. W razie pojawienia się takich oznak, lub też, jeżeli władze rządowe zawiadomią o przygotowujących się rozruchach, należy trzymać się następujących przepisów: Rozkwaterować oddziały o ile możności jak najbliżej siebie; oficerom wyznacza się kwatery w bezpośredniej bliskości ich oddziałów.

Punkty ufortyfikowane, lub nadające się do obrony ważne wojskowe obiekty, należy umocnić i obsadzić, komendantom zaś ich wydać odpowiednie instrukcyje.

Drogi do takich punktów należy zamknąć.

Dyspozycye alarmowe, należy stosownie do okoliczności uregulować, przyczem należy zwrócić baczna uwagę na zabezpieczenie linii komunikacyjnej, jakoteż najważniejszych punktów; mniej ważne należy obsadzić tylko w tym wypadku, gdy rozdrobnienie nie zmniejsza zbyt silnie siły bojowej.

Możliwie największa część garnizonu musi być stale gotowa do szybkiej koncentracyi; jeżeli okoliczności tego wymagają, należy również postarać się o zapasy żywności i środki transportowe.

Służby wartowniczej garnizonu nie należy ograniczać do najniezbędniejszych potrzeb, lecz, o ile to możliwe, tak zarządzić, by każdy oddział wystawiał warty w obrębie swych kwater.

Jedna część wojska powinna być, stosownie do postanowień § 53 w pogotowiu; w razie potrzeby, należy skonsygnować cały garnizon.

Co do pobierania ostrej amunicji z magazynów, obowiązują postanowienia § 393.

Wyruszające wojska mają być w pełnym rynsztunku i posiadać ostrą amunicję—baterjom i trenom dodaje się osłonę.

Wychodzić żołnierzom wolno tylko w większych grupach.

Należy zwracać uwagę na stosunki żołnierzy z mieszkańcami i przeciwdziałać podejrzanym zbliżeniom się.

Osobom cywilnym wolno wchodzić do koszar i umocnionych obiektów, tylko za pisemnem pozwoleniem komendanta stacyi wojskowej.

Należy wydać odpowiednie zarządzenia, celem ochrony wyższych rozkazodawców przed zamachami. To samo dotyczy osobno stojących posterunków.

Wszystkie wysyłane patrole, muszą być odpowiednio silne i—o ile to możliwe—powinni je prowadzić oficerowie.

W razie wrogiej postawy ludności we większej części kraju, należy na czas wydać zarządzenia, co do współdziałania wojsk.

419. Jeżeli użycie siły zbrojnej do zgniecenia rozruchów jest konieczne, powinien i ośnośny komendant wydać swe dyspozycje samodzielnie, według przepisów wojskowych, nie ulegając żadnym wpływom ubocznym.

Każdy komendant powinien wystrzegać się półśrodków, zbadawszy położenie spokojnie i powziawszy decyzję, winien ją przeprowadzić z całą energją. Jeżeli ma wystarczające siły, winien starać się zgnieść powstańców tam, gdzie przypuszczalnie znajduje się źródło akcyi rewolucyjnej; gdy niema na to dostatecznych sił, powinien, do czasu przybycia pomocy bronić najważniejszych obiektów.

§ 60. Użycie broni celem zgniecenia rozruchów.

420. Użycie broni może nastąpić:

- a) podczas rozruchów na wyraźne i uzasadnione żądanie urzędnika politycznego, w razie, gdy uczynione przez niego wezwanie do przywrócenia porządku, nie zostanie wypełnione, a komendant oddziału asytencyjnego jest przekonany o konieczności zrobienia użytku z broni.
- b) Gdy wojsko zostanie czynnie znieważone, lub zaatakowane przez uzbrojonych ludzi, a także, jeżeli tłum z bronią w ręku naciska w nieprzyjacielskich zamiarach na oddział i uniemożliwia lub bardzo ogranicza jego zdolność działania.
- c) Jeżeli podczas przywracania porządku publicznego nie jest obecny urzędnik polityczny, natenczas komendant oddziału w razie ataków tłumu na osoby, własność prywatną lub publiczną, powinien sam zażądać przywrócenia stanu prawnego, a w razie nieposłuszeństwa, ma prawo zrobić użytek z broni.

421. Odosobnione prowokacye, jak również krzyki i gwizdania tłumu, nie upoważniają do robienia użytku z broni. Jeżeli jednak zachodzi konieczność użycia broni, wtedy musi się doprowadzić do zupełnego rozpędzenia i zgniecenia buntowników. K pitulacya lub układy nie mogą w podobnych razach mieć miejsca.

422. Gdy piechota ma rozpędzić zbuntowane tłumy, atakuje — po bezskutecznem wezwaniu do rozejścia się — z początku bagnetem, oszczędzając o ile możliwości bezbronne kobiety, dzieci i starców. Jeżeli atak bagneta mi nie wystarcza, robi się użytek z broni palnej.

Strzelanie na oślep, lub do góry, jest niedopuszczalne.

Atak na bagnety powinien poprzedzać — o ile możliwe—sygnał „do szturm!“, salwę zaś—sygnał „Strzelać“.

Do oczyszczenia placów i ulic w pierwszym stadium rozruchów, nadaje się kawaleria z tego powodu, że bez użycia broni może zadanie wypełnić. Po rozpedzeniu tłumu, nie powinna kawaleria ścigać pojedynczych ludzi, lecz natychmiast z powrotem sformować zwarty oddział. Zadaniem kawalerii jest także uniemożliwienie ponownego zebrania się tłumów, przez patrolowanie.

423. Najważniejszą rzeczą przy tłumieniu rozruchów jest ujęcie przywódców.

Jeżeli wojsko ma dokonać aresztowań, natenczas należy w tym celu wydzielić patrole, złożone z energicznych podoficerów i zdecydowanych na wszystko żołnierzy.

Komendanci takich patroli, winni notować nazwiska aresztowanych i żołnierzy tworzących patrol, jakoteż okoliczności i powody aresztowania, by móc ewentualnie złożyć potrzebne zeznania.

424. Celem osobistej ochrony urzędników politycznych, interweniujących podczas rozruchów, należy wyznaczyć osobne patrole, jako osłonę.

SPIS ROZDZIAŁÓW

Rozdział VII	Służby szczególne	str.	3
"	VIII Oddawanie honorów	"	16
"	IX Uroczystości	"	32
"	X Służba w garnizonie	"	37
"	XI Utrzymywanie porządku i bezpieczeństwa publicznego	"	55

**WYDAWNICTWA WOJSKOWE
DEPARTAMENTU WOJSKOWEGO N. H. N.**

REGULAMINY I INSTRUKCJE:

1. Regulamin wewnętrzny.

A—1 Zasady służby.

A—2 Służba koszarowa i garnizonowa.

A—3 Służba wart.

A—4 Przysięga i artykuły wojenne.

A—5 Służby szczególne. Oddawanie honorów.
Uroczystości. Służba w garnizonie. Utrzymanie porządku i bezpieczeństwa publicznego.

2. Regulamin wojsk pieszych. Część I.

I. Musztra

II. Walka (wyczerp.)

Część II. Regulamin służby polowej.

Dodatek № 1. — Sygnalizacja optyczna.

Część III. Instrukcja strzelecka. Balistyka.

Część VI. Instrukcja strzelecka.

Roboty ziemne. (wyczerp.)

Minierstwo.

Telefony.

Zasady administracji wojennej:

Cz. I. Pobory osób wojskowych.

Cz. II. O zaprowiantowaniu (wyd. drugie).

Cz. III. Służba ekonomiczno-administracyjna.
(Wydanie drugie.)

Pieszy patrol wywiadowczy, ppor. Elsenberga

Piesza placówka.

Pluton na forpocztach (wyczerp.).

Przepisy sanitarne dla Legionistów.

Zadania taktyczne dla plutonu.

Konny patrol wywiadowczy, w opr. ppor. Elsenberga.

**Przepisy o powinnościach żołnierzy i podoficerów Leg.
Polskich.**

W opracowaniu:

Postanowienia dyscyplinarne.

Terenoznawstwo.